

0-meting

Maatschappelijk onbehagen, polarisatie
en radicalisering in de gemeente Rheden

gemeente Rheden

Inhoud

Managementsamenvatting.....	3
1. 0-meting maatschappelijk onbehagen, polarisatie en radicalisering	6
2. Maatschappelijk onbehagen, polarisatie en radicalisering; wat is het?	7
3. Context van de gemeente Rheden; wat kunnen we hieruit afleiden?	10
4. Thema's en trends: waar is maatschappelijk onbehagen, polarisatie en radicalisering waarneembaar?	17
5. Welke actoren en factoren kunnen het maatschappelijk onbehagen, polarisatie en radicalisering versterken of verminderen?	25
6. Wat zijn de belangrijkste conclusies?.....	31
7. Handvatten voor de voorkoming en aanpak van misstanden	32
Bijlage : Lijst van geraadpleegde documenten.....	36
Bijlage : Lijst van geïnterviewde respondenten.....	38
Over RONT Management Consultants	39

Managementsamenvatting

Doel 0-meting

In de gemeente Rheden is er een 0-meting uitgevoerd naar maatschappelijk onbehagen, polarisatie en radicalisering. Deze 0-meting is uitgevoerd door RONT Management Consultants. Het doel van de 0-meting is een eerste inzicht verkrijgen in de aard, omvang, verschijningsvormen, oorzaken en mogelijke gevolgen van maatschappelijk onbehagen, polarisatie en radicalisering. In hoofdstuk 1 van deze rapportage wordt nader ingegaan op het doel van de 0-meting, de gehanteerde aanpak en de methoden van onderzoek.

Het doel van de 0-meting is tweeledig. Enerzijds wordt er in kaart gebracht welke trends en ontwikkelingen zich voor doen in binnen- en buitenland en hoeverre deze zich in de gemeente Rheden (kunnen) manifesteren. Anderzijds kan op basis van de 0-meting de lokale aanpak van radicalisering en polarisatie worden geëvalueerd en wordt gezien in hoeverre deze aansluit bij de huidige en toekomstige trends en ontwikkelingen in lokaal, regionaal en (inter)nationaal verband.

Begrippenkader

In deze rapportage wordt er naast maatschappelijk onbehagen, polarisatie en radicalisering zijdelings ingegaan op extremisme, maatschappelijke onrust, complottheorieën en desinformatie. Deze begrippen vormen het kader dat is gehanteerd tijdens de 0-meting om naar fenomenen, verschijningsvormen, oorzaken en gevolgen te kijken. In hoofdstuk 2 van de rapportage worden de begrippen geduid.

Maatschappelijk onbehagen is de bezorgdheid van burgers over de toestand van de samenleving (Centraal Bureau voor de Statistiek, 2020, Vertrouwen, maatschappelijk onbehagen en pessimisme). Polarisation is de verscherping van tegenstellingen in opvattingen en overtuigingen tussen (groepen) personen in de samenleving die kan leiden tot onderlinge spanningen en wantrouwen (Kennissplatform Inclusief Samenleven, 2023, Polarisation en verbinding). Radicalisering is het proces waarbij een individu of een groep personen in toenemende mate opvattingen en overtuigingen aanhangt die conflicteren met de democratische rechtsorde (Inspectie Justitie en Veiligheid, 2023, Plan van aanpak Vroegsignalering van radicalisering). Extremisme is de voorgenomen bereidheid van een individu of een groep personen om vanuit ideologische motieven (niet) gewelddadige handelingen te ondernemen die de democratische rechtstaat ondermijnen (Analistenetwerk Nationale Veiligheid, 2023, Themastudie Extremisme). Maatschappelijke onrust is ongerustheid en emotionele reacties bij groepen personen als gevolg van een schokkende gebeurtenis waarbij het risico bestaat op escalatie en verstoring van de openbare orde en veiligheid. Bij een complottheorie worden verbanden gelegd tussen gebeurtenissen die niet op waarheid berusten en waarvoor (wetenschappelijke) onderbouwing ontbreekt. Desinformatie is het bewust creëren en verspreiden van onware, inaccurate of misleidende informatie door een groepering of individu om te voorkomen dat een doelgroep juiste conclusies kan trekken of correcte meningen kan vormen wat kan leiden tot verkeerde opvattingen en maatschappelijk onbehagen (Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, 2022, Handreiking omgaan met desinformatie).

Context

De context van de gemeente Rheden kan van invloed zijn op het sentiment in de gemeenschap. Relevante factoren zijn de bevolkingssamenstelling, de leefbaarheid, de sociaal economische situatie, de objectieve en subjectieve veiligheidssituatie, de gemeenschapszin, de mate van tolerantie jegens (groepen) personen met andere persoonlijke kenmerken en politieke ideologische overtuigingen. In hoofdstuk 3 van de rapportage wordt de maatschappelijke context uiteengezet.

De demografische kenmerken van de bevolking (onder andere sociaal economische positie, opleidingsniveau, etnische achtergrond, geloofsovertuiging) in de verschillende wijken in de gemeente Rheden is divers. Wanneer er verschillende bevolkingsgroepen in een gebied (straat, buurt, wijk, gemeente, regio) wonen met verschillende normen, waarden en levensstijlen die in meer of mindere mate van elkaar afwijken of conflicteren, dan kan dit vervreemding van elkaar in de hand werken.

De kwaliteit van de leefbaarheidssituatie in de gemeente Rheden is de afgelopen jaren verbeterd van een ruime voldoende op leefbaarheid naar goed. Ondanks de gemiddelde positieve score op de leefbaarheidssituatie bevinden zich in de gemeente Rheden enkele kwetsbare gebieden die in een achtergestelde sociale economische positie verkeren. Het gaat hierbij om gebieden waar zich een concentratie en cumulatie van sociale problematiek voordoet achter de voordeur. Wanneer de leefbaarheidssituatie te wensen overlaat kan dit het maatschappelijk onbehagen onder burgers aanwakken.

Thema's en trends

(Inter)nationale ontwikkelingen kunnen regionaal/lokaal tot maatschappelijk onbehagen, polarisatie en radicalisering leiden. Het betreft ondermeer de opvang van vluchtelingen, de huisvesting van arbeidsmigranten, krapte in de zorg, anti-institutioneel extremisme, klimaatactivisme, jihadistisch extremisme, discriminatie en antisemitisme. In hoofdstuk 4 van de rapportage wordt ingegaan op de aard, omvang en verschijningsvormen van de bovengenoemde ontwikkelingen in de gemeente Rheden.

In de gemeente Rheden zijn er ook (groepen) personen die zich uitspreken tegen de opvang van vluchtelingen. Wanneer de vluchtelingen eenmaal zijn gehuisvest kan dit sentiment ook in positieve zin omslaan en geven bewoners aan dat de vluchtelingen wat hun betreft wel langer mogen blijven. De huisvesting van arbeidsmigranten en statushouders in combinatie met de schaarste op de woningmarkt leidt in de gemeente Rheden tot geuit onbehagen.

Actoren en factoren

Verschillende actoren en factoren kunnen (onbedoeld) het maatschappelijke onbehagen, polarisatie en radicalisering versterken dan wel verminderen. Het betreft ondermeer sleutelpersonen, gebiedsgericht werken, gemeenschapszin, verstandhouding tussen gemeenschappen, bezuinigingen, wachtlijsten, samenwerking met maatschappelijke partners, bewustwording en outreachend werken. In hoofdstuk 5 van de rapportage komen de betreffende actoren en factoren aan bod die (onbedoeld) in positieve of negatieve zin kunnen bijdragen aan maatschappelijk onbehagen, polarisatie en radicalisering in de gemeente Rheden.

In de gemeente Rheden bevinden zich enkele kwetsbare gebieden die in een achtergestelde sociale economische positie verkeren. Wanneer de leefbaarheidssituatie te wensen overlaat kan dit het maatschappelijk onbehagen onder burgers aanwakken. Door gebiedsgericht te werken kan door de gemeente Rheden worden aangesloten bij de leefwereld van de bewoners. Wanneer er onvrede onder (groepen) burgers dreigt te ontstaan inzake (lokale) maatschappelijke kwesties kunnen kan dit (tijdig) worden gesignaleerd en geagendeerd bij de gemeentelijke organisatie zodat hier adequaat op kan worden geanticipeerd.

In de gemeente Rheden speelt de burgemeester een prominente rol als burgervader. De burgemeester zet zich actief in om met burgers van verschillende komaf in verbinding te komen waardoor zij zich over het algemeen beter gehoord voelen. Maar ook bewoners kunnen als sleutelpersoon een prominente rol spelen in hun gemeenschap. Een initiatief om sleutelpersonen uit de gemeenschap van Rheden onder de aandacht te brengen is de Rhedense Kanjer.

De gemeenschapszin is van invloed op het sentiment in de gemeenschap. Wanneer de gemeenschapszin in een gebied onder druk staat doordat (een deel van de) bewoners zich niet of nauwelijks verbonden voelt met hun sociale omgeving kan dit maatschappelijk onbehagen in de hand werken. In de gemeente Rheden vinden er verschillende initiatieven plaats om de gemeenschapszin te bevorderen. Een voorbeeld hiervan is het initiatief buurtvrienden.

Conclusies

In hoofdstuk 6 van de rapportage komen de belangrijkste conclusies van de 0-meting aan bod ten aanzien van de mate van maatschappelijk onbehagen, polarisatie, radicalisering, extremisme en maatschappelijke onrust in de gemeente Rheden.

Er bestaan zorgen over het huidige sentiment in gemeenschappen over controversiële (lokale) maatschappelijke kwesties waaronder de opvang van asielzoekers, de huisvesting van arbeidsmigranten en de toewijzing van sociale huurwoningen aan statushouders. De constructieve manier waarop verschillende gemeenschappen in de gemeente Rheden met elkaar omgaan kan de kans op polarisatie verkleinen.

Ten tijde van de 0-meting was er geen actuele radicaliseringscasuïstiek in de gemeente Rheden. Dit betekent echter niet dat deze casuïstiek zich in de toekomst niet in de gemeente Rheden kan manifesteren. Uit de 0-meting komt naar voren dat er een aantal factoren zijn die maatschappelijk onbehagen, polarisatie en radicalisering (onbedoeld) kunnen aanwakkeren. Het gaat hierbij ondermeer om het stijgende wantrouwen richting de overheid, afnemende gemeenschapszin en de toenemende eenzaamheid onder bewoners in de gemeente Rheden die maatschappelijk onbehagen, polarisatie en radicalisering in de hand kunnen werken.

Handvatten

In hoofdstuk 7 van de rapportage worden handvatten geboden voor de aanpak van maatschappelijk onbehagen, polarisatie en radicalisering in de gemeente Rheden. Hierbij wordt ondermeer ingegaan op preventief, gebiedsgericht en informatie gestuurd werken.

Om preventief en gebiedsgericht te (kunnen) werken in de gemeente Rheden is een goede gezamenlijke informatiepositie vereist om (vroegtijdig) in te grijpen en maatschappelijk onbehagen, polarisatie en radicalisering (waar mogelijk) te voorkomen en (waar nodig) aan te pakken. Hiervoor kan gebruik worden gemaakt met de eerder genoemde Leefbaarometer, de monitor Zicht op Wijken, het dashboard Waar staat je gemeente en de Veiligheidsmonitor. Deze 'systeeminformatie' kan worden aangevuld met 'straat informatie' afkomstig van professionals die actief zijn in de wijk en als ogen en oren van de gemeente Rheden kunnen fungeren. Aan de hand van de verkregen informatiepositie kan de gemeente Rheden met haar samenwerkingspartners interventies gericht en in samenhang inzetten om het (verder) afglijden van kwetsbare gebieden te voorkomen.

1. 0-meting maatschappelijk onbehagen, polarisatie en radicalisering

Aanleiding 0-meting

De gemeente Rheden heeft in 2018 een lokale aanpak ontwikkeld voor radicalisering en polarisatie. De gemeente Rheden voert de regie bij de lokale aanpak van radicalisering en polarisatie waarbij zij samenwerkt met lokale, regionale en nationale partners waaronder de politie, het openbaar ministerie, het Zorg- en Veiligheidshuis, jongerenwerk, jongerencoaches, consulenten afdeling samenleving en school maatschappelijk werk. De lokale aanpak bestaat uit een combinatie van preventieve, repressieve en nazorgmaatregelen. Hierbij ligt het zwaartepunt bij preventie (Gemeente Rheden, Lokale aanpak radicalisering en polarisatie, 2018). De gemeente Rheden wil aan de hand van de 0-meting reflecteren op haar lokale aanpak van radicalisering en polarisatie.

Doelstelling 0-meting

Het doel van de 0-meting is tweeledig. Enerzijds wordt er in kaart gebracht welke trends en ontwikkelingen zich voor doen in binnen- en buitenland en hoeverre deze zich in de gemeente Rheden (kunnen) manifesteren. Anderzijds kan op basis van de 0-meting de lokale aanpak van radicalisering en polarisatie worden geëvalueerd en wordt gezien in hoeverre deze aansluit bij de huidige en toekomstige trends en ontwikkelingen in lokaal, regionaal en (inter)nationaal verband.

Gehanteerde aanpak 0-meting

RONT Management Consultants is gevraagd om een 0-meting te verrichten naar maatschappelijk onbehagen, polarisatie en radicalisering in de gemeente Rheden. De 0-meting bestaat uit een duiding van maatschappelijk onbehagen, polarisatie en radicalisering (en hoe deze zich tot elkaar verhouden) en een beschrijving van de maatschappelijke context / voedingsbodem waarbij ondermeer aandacht wordt besteed aan onvrede onder burgers en polariserende thema's. De 0-meting heeft geresulteerd in een beeld van de gemeente Rheden waarbij inzicht wordt gegeven in fenomenen (aard, omvang, verschijningsvormen, oorzaken en mogelijke gevolgen) waar mogelijk onderbouwd met bevindingen afkomstig uit informatiebronnen en inzichten en constatering van betrokken stakeholders (op strategisch, tactisch en operationeel niveau). Op basis van de bevindingen uit de 0-meting is een advies gegeven bestaande uit een aantal maatregelen om maatschappelijk onbehagen, polarisatie en radicalisering en daaruit voortkomende maatschappelijke onrust (waar mogelijk) te voorkomen dan wel te beperken.

Methoden van onderzoek 0-meting

Het zwaartepunt van de 0-meting betreft kwalitatief onderzoek in de vorm van interviews. In juli en augustus 2024 zijn ruim 20 stakeholders geïnterviewd (zoals wijkagenten, jongerenwerkers, beleidsmedewerkers, functionarissen van geloofsgemeenschappen en professionals bij het Zorg- en Veiligheidshuis). In de bijlagen is een overzicht van de respondenten weergegeven. De respondenten werden aangedragen door de gemeente Rheden. Daarnaast zijn er door RONT Management Consultants zelfstandig respondenten benaderd voor een interview in het kader van de 0-meting. Er is onder andere voor deze vorm van onderzoek gekozen omdat er relatief weinig kwantitatieve informatiebronnen voorhanden zijn over maatschappelijk onbehagen, polarisatie en radicalisering in de gemeente Rheden. Naast interviews zijn er diverse informatiebronnen (waaronder de Veiligheidsmonitor, de monitor Zicht op Wijken, het dashboard Waar staat je gemeente, de Leefbaarometer en de monitor Discriminatie van Vizier Oost-Nederland) geraadpleegd. Voorafgaand aan de nulmeting zijn de beoogde aanpak met de bijbehorende methoden van onderzoek voorgelegd aan de gemeente Rheden. Gedurende het traject vonden er regelmatig terugkoppelmomenten plaats richting de opdrachtgever over de voortgang van de 0-meting, de (voorlopige) bevindingen en daaruit voortkomende resultaten.

2. Maatschappelijk onbehagen, polarisatie en radicalisering; wat is het?

Voor de context van de 0-meting is het belangrijk om te duiden wat wordt verstaan onder een aantal begrippen, te beginnen met maatschappelijk onbehagen, polarisatie en radicalisering (en hoe deze zich tot elkaar verhouden). Dit biedt het kader dat is gehanteerd tijdens de 0-meting om naar fenomenen, verschijningsvormen, oorzaken en mogelijke gevolgen te kijken.

Maatschappelijk onbehagen

Maatschappelijk onbehagen is de bezorgdheid van burgers over de toestand van de samenleving. Bij een negatief sentiment gaat het over de opvatting dat het de verkeerde kant op gaat met de samenleving. Hieraan liggen vijf fundamentele aspecten ten grondslag. Het betreft het vertrouwen in de menselijke mogelijkheden, heersende en geldende normen en waarden, het oplossingsvermogen van de politiek, de gemeenschapszin en de (financiële) kwetsbaarheid van burgers (Centraal Bureau voor de Statistiek, 2020, Vertrouwen, maatschappelijk onbehagen en pessimisme). Daarnaast is de grip die burgers ervaren op hun leven van invloed op de wijze waarop ze naar de samenleving kijken. De grip van burgers kan worden vergroot door burgers te laten beschikken over middelen, mogelijkheden en rechten om hun beoogde levensdoelen daadwerkelijk te bewerkstelligen. Wanneer burgers onvoldoende grip op hun leven ervaren kan dit leiden tot (meer) maatschappelijk onbehagen en mogelijk zelfs tot complotdenken (Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid, 30 november 2023, Grip. Het maatschappelijke belang van persoonlijke controle).

Polarisatie

Polarisatie is de verscherping van tegenstellingen in opvattingen en overtuigingen tussen (groepen) personen in de samenleving die kan leiden tot onderlinge spanningen en wantrouwen. Er zijn drie verschijningsvormen van polarisatie: denken (negatieve opvattingen en/of vooroordelen over andere groepen personen), voelen (ervaren van ongemak, onderlinge spanningen, vermeende irritaties en/of angst voor andere groepen personen) en gedrag (ontwijkend en/of conflicterend wederzijds gedrag). Polarisatie kan zich manifesteren in een wijk, buurt of straat, op school, op het werk en/of op sociale media. Er zijn vier fasen van polarisatie: rustfase (weinig onderling contact, onwetendheid ten opzichte van elkaar), ongemak (ongemakkelijke wederzijdse omgang, vermeende onderlinge misverstanden, vervreemding), onderhuidse spanningen (onbehagen, wederzijds negatief beeld over de ander, wij/zij benadering, vermijden onderling contact) en escalatie (openlijke conflicten). Polarisatie kan productief zijn wanneer het constructief bijdraagt om een (gewenste) verandering in de samenleving te stimuleren. In dat geval kan polarisatie verschillende (botsende) standpunten en uiteenlopende (conflicterende) belangen inzichtelijk maken waarna deze onderling (kunnen) worden besproken en beslecht. Polarisatie kan ook contraproductief zijn wanneer tegenstellingen (te) veel worden uitvergroot en toenadering uitblijft waardoor de gemeenschap (meer) verdeeld wordt en blijft. Polarisatie kan zich voordoen tussen groepen burgers, maar ook vanuit groepen burgers jegens de overheid en haar instituties (Kennissplatform Inclusief Samenleven, 2023, Polarisatie en verbinding).

Burgers maken zich zorgen over polarisatie in hun land blijkt uit recent onderzoek van het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP). Bijna drie kwart van de respondenten is van oordeel dat opvattingen van (groepen) burgers over actuele en relevante maatschappelijke vraagstukken steeds verder uit elkaar (komen te) liggen. Ook spreken de respondenten hun zorgen uit over de omgangsvormen in het politieke en maatschappelijke debat. Daarnaast maken de respondenten zich zorgen over de onderlinge omgang met elkaar. Ruim 70% van de respondenten is van oordeel dat het onderlinge respect afneemt. Een soortgelijke groep respondenten qua omvang deelt de stelling dat het steeds meer ieder voor zich wordt in Nederland. Tot slot is er onder een deel van de respondenten ergernis over extreme opvattingen en uitingen daarvan. Het beeld onder respondenten is dat een aantal relatief kleine groepen personen met een ongenueanceerde toon veel aandacht vraagt en krijgt. Er is weliswaar begrip onder respondenten voor (vermeende) achtergestelde groepen personen die hun zorgen uiten omdat ze (menen te) worden benadeeld, tegelijkertijd zijn respondenten minder te spreken over de manier waarop deze groepen personen zich uiten in de vorm van in hun ogen extreme protestacties (Sociaal en Cultureel Planbureau, 2022, Continu Onderzoek Burgerperspectieven).

Radicalisering

Radicalisering is het proces waarbij een individu of een groep personen in toenemende mate opvattingen en overtuigingen aanhangt die conflicteren met de democratische rechtsorde. Het betreffende individu of de groep personen is in toenemende mate bereid om consequenties te aanvaarden voor hun handelen. Radicalisering is een individueel proces waarin sociale invloeden van buitenaf doorgaans een prominente rol spelen. Een gepolariseerde samenleving en vervreemding van de maatschappij door het individu of de groep personen kunnen de vatbaarheid en voedingsbodem voor radicalisering bevorderen (Inspectie Justitie en Veiligheid, 2023, Plan van aanpak Vroegsignalering van radicalisering).

Extremisme

Extremisme is de voorgenomen bereidheid van een individu of een groep personen om vanuit ideologische motieven (niet) gewelddadige handelingen te ondernemen die de democratische rechtstaat ondermijnen. Het handelen van een individu of een groep personen kan worden ingegeven door een bepaald (afwijkend) wereldbeeld. Democratische rechtsorde heeft betrekking op de wisselwerking tussen overheid en burgers volgens heersende principes, geldende procedures en vastgelegde instituties die afkomstig zijn uit grondwettelijk bepaalde vrijheden en rechten (zoals gelijkheid, vrijheid en participatie). Voorbeelden van extremisme zijn op stelselmatige wijze: haat aanwakkeren, angst stimuleren, intimideren, demoniseren, verspreiding van desinformatie, verwerpen van heersende normen en waarden, ondermijnen van geldende wet- en regelgeving, het afzweren van de samenleving en het denigreren van de overheid en instituties. Bij extremisme overtreedt een individu of een groep personen bewust de wet voor het bereiken van zijn/haar/hun idealen. Het verschil tussen radicalisering en extremisme, is dat er bij die laatste bewust strafbaar wordt gehandeld. Radicalisering (het aanhangen van conflicterende opvattingen en overtuigingen) kan uitmonden in extremisme (daadwerkelijk handelen) (Analistennetwerk Nationale Veiligheid, 2023, Themastudie Extremisme).

Maatschappelijke onrust

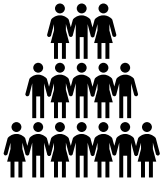
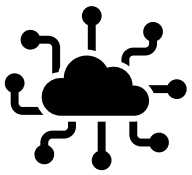
Maatschappelijke onrust is ongerustheid en emotionele reacties bij groepen personen als gevolg van een schokkende gebeurtenis waarbij het risico bestaat op escalatie en verstoring van de openbare orde en veiligheid. Maatschappelijke onrust kan zich voordoen wanneer er een voedingsbodem met onderliggende maatschappelijke problemen aanwezig is, bij een dramatisch incident of een reeks van kleinere incidenten dat symbool staat voor de onderliggende maatschappelijke problemen en bij ernstige verstoring van de openbare orde en veiligheid. Er zijn drie vormen van maatschappelijke reacties naar aanleiding van een schokkende gebeurtenis: maatschappelijke commotie (delen van opvattingen en uiten van emoties, geen verstoring), maatschappelijke bezorgdheid (bezorgdheid na gebeurtenis die leidt tot actie, indirecte verstoring) en maatschappelijke agressie (woede, doelbewuste gerichte verstoring van de maatschappij). Een passende aanpak van maatschappelijke onrust is niet eenvoudig door de verschillende gebeurtenissen, de diversiteit aan verschillende betrokken actoren (onder andere groepen personen die opkomen voor het klimaat, agrarische bedrijven, benadeelden toeslagenaffaire) en de veelheid aan soorten oorzaken (zoals zorgen over milieu, beperking rechten, schaarse woningmarkt) (Nederlands Instituut Publieke Veiligheid, 2023, Lessen uit crises en mini-crisis).

Complottheorieën

Bij een complottheorie worden verbanden gelegd tussen gebeurtenissen die niet op waarheid berusten en waarvoor (wetenschappelijke) onderbouwing ontbreekt. Bijvoorbeeld samenzweringstheorieën gebaseerd op het idee dat de elite de burgers bedreigt en waarbij misbruik wordt gemaakt van gevoelens van miskenning en wantrouwen van maatschappelijke en politieke instituties. Complottheorieën richten zich veelal tegen de overheid, de media en/of de wetenschap waarbij wordt beweerd dat zij feiten verzwijgen en/of verdraaien. Aanhangers van complottheorieën gaan op in hun eigen leefwereld en zijn op hun eigen manier op zoek naar veiligheid en controle. Complotdenkers kunnen zo opgaan in bepaalde complotten dat ze radicaliseren. Dit kan vervolgens leiden tot strafbare uitingen of handelingen uit beweegredenen van een complottheorie. Complottheorieën kunnen in bepaalde omstandigheden (afhankelijk van de intentie) een aparte, vergaande vorm van desinformatie inhouden (Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, 2022, Handreiking omgaan met desinformatie).

Desinformatie

Desinformatie is het bewust creëren en verspreiden van onware, inaccurate of misleidende informatie door een groepering of individu om te voorkomen dat een doelgroep juiste conclusies kan trekken of correcte meningen kan vormen wat kan leiden tot verkeerde opvattingen en maatschappelijk onbehagen. Desinformatie kan gebruikt worden om democratische processen (zoals verkiezingen) te verstoren, de politieke en bestuurlijke integriteit van de volksvertegenwoordiging en de rechtspraak te ondermijnen, een economische agenda na te streven en/of een gemeenschap te destabiliseren door maatschappelijke onrust te creëren. Desinformatie kan polarisatie voeden door opzettelijk onware of onnauwkeurige informatie te verspreiden om personen, groepen of organisaties te beschadigen. Dit kan ertoe leiden dat groepen personen steeds meer tegenover elkaar komen te staan (Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid, 2022, Themarapport desinformatie).

Maatschappelijk onbehagen	Maatschappelijk onbehagen is de bezorgdheid van burgers over de toestand van de samenleving.	
Polarisatie	Polarisatie is de verscherping van tegenstellingen in opvattingen en overtuigingen tussen groepen personen in de samenleving die kan leiden tot onderlinge spanningen en wantrouwen.	
Radicalisering	Radicalisering is het proces waarbij een individu of een groep personen in toenemende mate opvattingen en overtuigingen aanhangt die conflicteren met de democratische rechtsorde.	
Extremisme	Extremisme is de voorgenomen bereidheid van een individu of een groep personen om vanuit ideologische motieven (niet) gewelddadige handelingen te ondernemen die de democratische rechtstaat ondermijnen.	
Maatschappelijke onrust	Maatschappelijke onrust is ongerustheid en emotionele reacties bij groepen personen als gevolg van een schokkende gebeurtenis waarbij het risico bestaat op escalatie en verstoring van de openbare orde en veiligheid.	
Complottheorieën	Bij een complottheorie worden verbanden gelegd tussen gebeurtenissen die niet op waarheid berusten en waarvoor (wetenschappelijke) onderbouwing ontbreekt.	
Desinformatie	Desinformatie is het bewust creëren en verspreiden van onware, inaccurate of misleidende informatie door een groepering of individu om te voorkomen dat een doelgroep juiste conclusies kan trekken of correcte meningen kan vormen wat kan leiden tot verkeerde opvattingen en maatschappelijk onbehagen.	

3. Context van de gemeente Rheden; wat kunnen we hieruit afleiden?

Dit hoofdstuk bestaat uit een omschrijving van de maatschappelijke context. Er zijn een vijftal fundamentele aspecten die van invloed zijn op het sentiment in de samenleving. Wanneer dit de verkeerde richting op gaat kan er maatschappelijk onbehagen ontstaan (in groepen) in de samenleving. Het betreft het vertrouwen in de menselijke mogelijkheden, heersende en geldende normen en waarden, het oplossingsvermogen van de politiek, de gemeenschapszin en de (financiële) kwetsbaarheid van burgers (Centraal Bureau voor de Statistiek, 2020, Vertrouwen, maatschappelijk onbehagen en pessimisme). Hieronder worden een aantal aspecten geschetst van de context van de gemeente Rheden, die invloed (kunnen) hebben op of uiting geven aan maatschappelijk onbehagen.

Demografie

Demografie heeft betrekking op de samenstelling van de bevolking naar bijvoorbeeld nationaliteit en etniciteit. De gemeente Rheden bestaat uit de plaatsen Dieren, Rheden en Velp. De demografische kenmerken van de bevolking (onder andere sociaal economische positie, opleidingsniveau, etnische achtergrond, geloofsovertuiging) in de verschillende wijken in de gemeente Rheden is divers. Er doen zich ondermeer verschillen voor in de bevolkingssamenstelling van de wijken. Wanneer er verschillende bevolkingsgroepen in een gebied (straat, buurt, wijk, gemeente, regio) wonen met verschillende normen, waarden en levensstijlen die in meer of mindere mate van elkaar afwijken of conflicteren, dan kan dit vervreemding van elkaar in de hand werken. Tegelijkertijd kan een grote homogene gemeenschap (waarin burgers grote gelijkenissen vertonen) ook bewoners buitensluiten die zich (naar hun oordeel) onvoldoende aansluiten bij hun normen, waarden en overtuigingen.

Leefbaarheid

Leefbaarheid betreft de aantrekkelijkheid van een gebied en/of gemeenschap om er te wonen, elkaar te ontmoeten, elkaar om hulp te vragen, te recreëren en/of te werken. De kwaliteit van de leefbaarheidssituatie in de gemeente Rheden is de afgelopen jaren verbeterd van een ruime voldoende op leefbaarheid naar goed. Hierbij is door de Leefbaarometer gekeken naar factoren op het gebied van onder meer de fysieke omgeving, voorzieningen, sociale samenhang, overlast en onveiligheid.

Leefbaarheidssituatie gemeente Rheden							
2002	2008	2012	2014	2016	2018	2020	2022
Ruim voldoende	Ruim voldoende	Ruim voldoende	Goed	Goed	Goed	Goed	Goed

Bron: Leefbaarometer

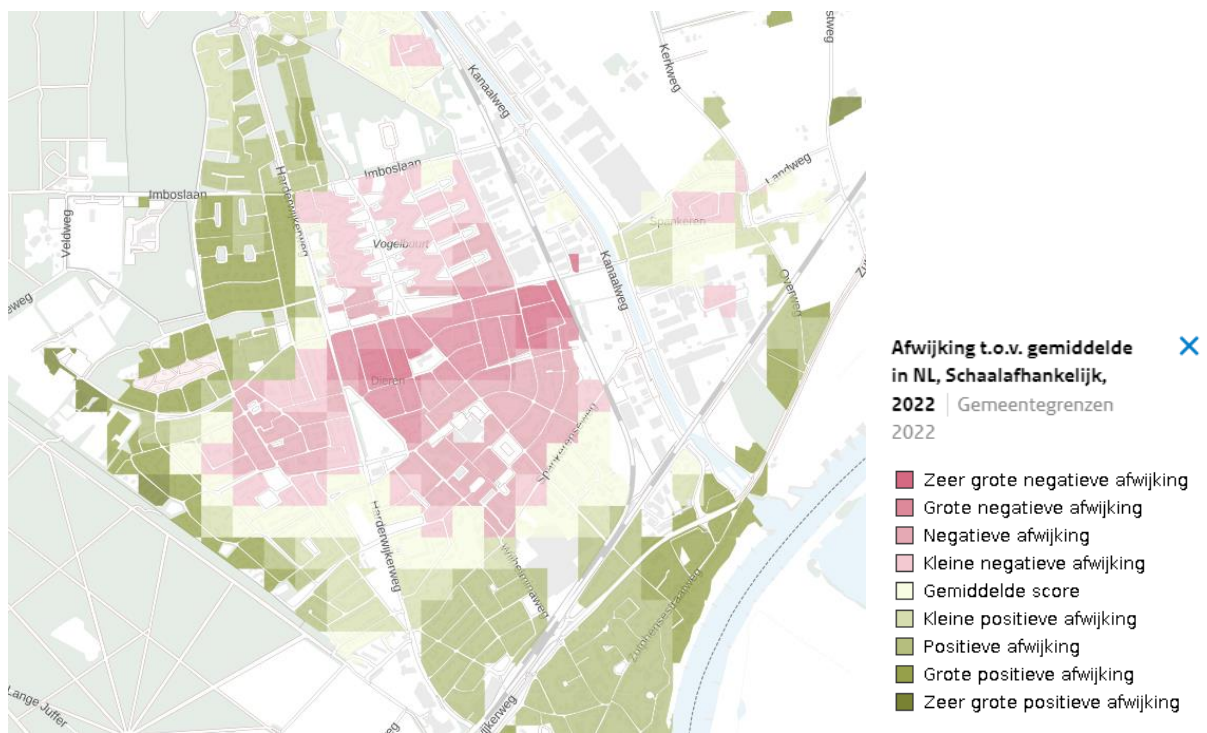
In de Leefbaarometer en de monitor Zicht op Wijken zijn verschillen waarneembaar in de leefbaarheidssituatie in Dieren, Rheden en Velp. Een positieve uitzondering is Velp die zeer goed scoort op leefbaarheid. De leefbaarheidssituatie in Dieren en Rheden is de afgelopen jaren ruim voldoende tot goed. Ondanks de gemiddelde positieve score op de leefbaarheidssituatie bevinden zich in de gemeente Rheden enkele kwetsbare gebieden die in een achtergestelde sociale economische positie verkeren. Het gaat hierbij om gebieden (zoals Stenfert en Velp-Zuid) waar zich een concentratie en cumulatie van sociale problematiek voordoet achter de voordeur. Wanneer de leefbaarheidssituatie te wensen overlaat kan dit het maatschappelijk onbehagen onder burgers aanwakken.

Leefbaarheidssituatie								
	2002	2008	2012	2014	2016	2018	2020	2022
Dieren	Ruim voldoende	Ruim voldoende	Ruim voldoende	Ruim voldoende	Ruim voldoende	Ruim voldoende	Ruim voldoende	Goed
Rheden	Ruim voldoende	Ruim voldoende	Ruim voldoende	Ruim voldoende	Ruim voldoende	Ruim voldoende	Goed	Ruim voldoende
Velp	Goed	Goed	Goed	Goed	Goed	Goed	Zeer goed	Zeer goed

Uit de Veiligheidsmonitor 2023 krijgt de leefbaarheid in de buurt in de gemeente Rheden het gemiddelde rapportcijfer van 7,6. Dit ligt hoger dan in 2013, toen de leefbaarheid in de buurt beoordeeld werd met een 7,2. De waardering voor de leefbaarheid in de buurt is vergelijkbaar met de referentiegebieden in Gelderland-Midden en Nederland.

In de gemeente Rheden vinden significant meer inwoners dat hun buurt achteruit is gegaan (19%) ten opzichte van referentiegebieden in Gelderland-Midden (15%) en Nederland (17%). De tevredenheid van bewoners over de gemeentelijke aanpak van leefbaarheid is de afgelopen vier jaar gedaald en ligt ook lager dan in de referentiegebieden in Gelderland-Midden (respectievelijk 41% en 47%). Bijna driekwart van de inwoners (74%) in de gemeente Rheden voelt zich medeverantwoordelijk voor de leefbaarheid in de buurt. Een aanzienlijk kleiner deel daarvan (22%) heeft zich ook daadwerkelijk actief ingezet om de leefbaarheid in de buurt te verbeteren.

Een gebied dat er negatief uitspringt wat betreft leefbaarheid in de gemeente Rheden is de wijk Stenfert volgens de Leefbaarometer van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. Volgens de eindevaluatie van de pilot integrale wijkaanpak Dieren Stenfert gaat de leefbaarheid in deze wijk al jaren achteruit. Om verdere achteruitgang te voorkomen is er in de wijk Stenfert gestart met een integrale gebiedsgerichte aanpak onder regie van de gemeente Rheden.

Bron: Leefbaarometer

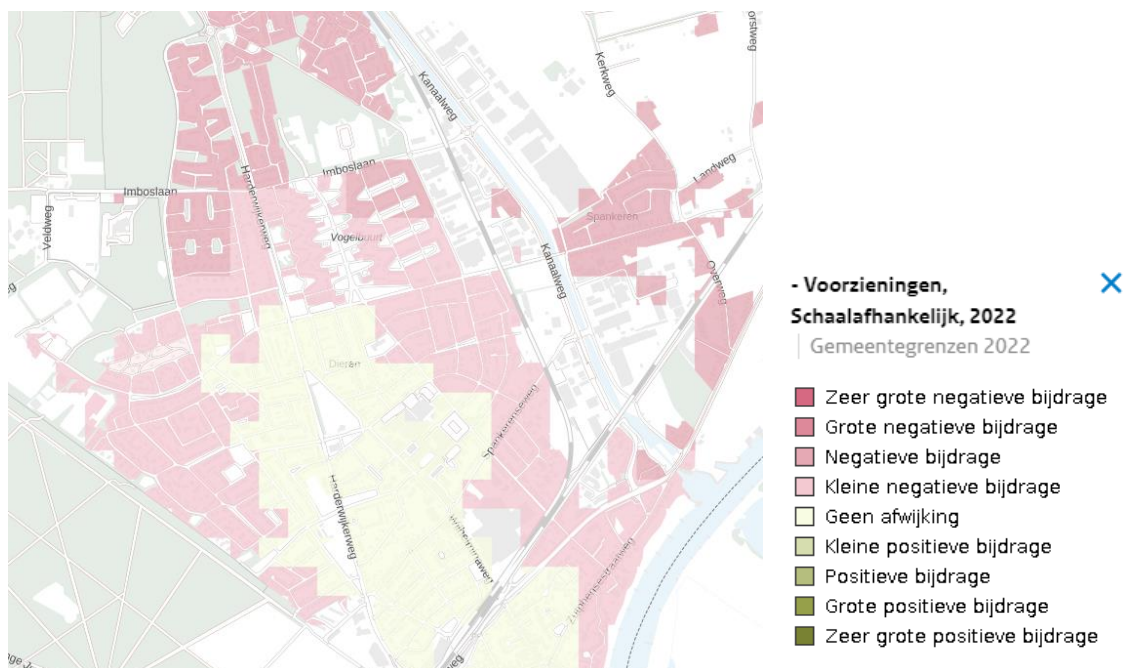
Leefomstandigheden jongeren

Leefomstandigheden hebben betrekking op de manier waarop (groepen) personen leven, met name met betrekking tot hun welzijn. De leefomstandigheden van jongeren in de gemeente Rheden komt enigszins overeen met het gemiddelde in Nederland volgens het 'Dashboard Waar staat je gemeente' van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) en de monitor Zicht op Wijken van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. Zo komt het aantal kinderen in een uitkeringsgezin (6%) overeen met het landelijk gemiddelde. De gemeente Rheden heeft echter relatief gezien meer jongeren met jeugdhulp (12,9% ten opzichte van het landelijk gemiddelde van 11%). Ook is er in de gemeente Rheden gemiddeld een grotere stapeling van sociale voorzieningen te zien per huishouden. Daarnaast is ook het schoolverzuim hoger in de gemeente Rheden (36 op 1000 leerlingen) ten opzichte van het landelijke gemiddelde (27 op 1000 leerlingen). Tot slot is de jeugdwerkloosheid twee keer zo hoog in de gemeente Rheden in vergelijking met het landelijk gemiddelde (respectievelijk 2% en 1%).

Werk en inkomen

Werk en inkomen heeft betrekking op het inkomen van een (groep) personen uit werk en/of sociale voorzieningen. De gemeente Rheden doet het bovengemiddeld goed wat betreft het inkomen, opleidingsniveau, werkloosheid en gebruik van sociale voorzieningen door haar burgers volgens het 'Dashboard Waar staat je gemeente' van de VNG. Wanneer burgers in een sociaal economische kwetsbare positie verkeren kan dit maatschappelijk onbehagen aanwakken. In Velp-Zuid is de arbeidsparticipatie significant lager en het aantal bewoners in de bijstand significant hoger dan het gemiddelde in de gemeente Rheden volgens de monitor Zicht op Wijken van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.

Een gebied dat er negatief uitspringt wat betreft werk en inkomen in de gemeente Rheden is de wijk Stenfert volgens de eidevaluatie van de pilot integrale wijkaanpak Dieren Stenfert. De zelf- en samenredzaamheid in de wijk is laag en daar is hebben bewoners moeite om zelfstandig problemen aan te pakken en op te lossen. Daarnaast zijn de inkomens van bewoners over het algemeen relatief laag de kosten voor ondersteuning vanuit zorg, welzijn, werk en inkomen hoger dan in andere wijken.

Bron: Leefbaarometer

Veiligheid

De veiligheidssituatie (subjectieve en objectieve veiligheid) in de gemeente Rheden is gemiddeld volgens het 'Dashboard Waar staat je gemeente' van de VNG. Hierin zijn geen grote positieve of negatieve verschillen waarneembaar ten opzichte van de landelijke cijfers op het gebied van veiligheid. De Veiligheidsmonitor toont dat inwoners in de gemeente Rheden in 2023 (rapportcijfer 7,6) aanmerkelijk positiever zijn over de veiligheid van hun woonbuurt ten opzichte van 2013 (rapportcijfer 7,1). Dit komt redelijk overeen met het landelijk gemiddelde in 2023 (rapportcijfer 7,5). Het aandeel inwoners dat zich wel eens onveilig voelt is van 2013 tot 2023 gedaald van 45% naar 35%. Vijf procent van de bewoners denkt dat er relatief veel criminaliteit voorkomt in hun woonbuurt. Dit cijfer ligt een stuk lager dan het landelijke gemiddelde van negen procent. Daarnaast vertonen de inwoners in de gemeente Rheden minder vermijdingsgedrag dan gemiddeld in Nederland. Het aandeel inwoners dat vaak omloopt of omrijdt in de eigen woonbuurt om onveilige plekken te vermijden, zich vaak 's avonds op straat en alleen thuis onveilig voelt en bang is om zelf slachtoffer te worden van criminaliteit ligt lager. Tussen 2013 en 2023 is het slachtofferschap traditionele criminaliteit in de gemeente Rheden afgenomen van 27 procent naar 18 procent.

De Veiligheidsmonitor toont dat 57% van de bewoners hinder ondervindt van sociale overlast in hun woonbuurt. Dit ligt significant hoger dan in de referentiegebieden in Gelderland-Midden (54%). Hiervan zegt 10% van de bewoners veel hinder te ondervinden van de sociale overlast in hun woonbuurt. De sociale overlast is van 2013 tot 2023 afgenomen van 13% naar 10%. Het aandeel inwoners dat veel overlast ervaart door sociale problemen in de buurt ligt in de gemeente Rheden significant lager dan het landelijk gemiddelde (13%). Van alle verschillende sociale problemen komt overlast door buurtbewoners het meest voor en overlast door het lastig vallen van mensen op straat het minst.

Velp-Zuid verschilt als enige wijk in de gemeente Rheden in negatieve zin substantieel met het gemeentelijke gemiddelde. De veiligheid van de woonomgeving wordt door de bewoners in Velp-Zuid beoordeeld met een 7,3 (ten opzichte van een 7,6). Daarnaast is het aantal bewoners dat zich weleens onveilig voelt hoger dan gemiddeld en zijn er meer inwoners die van oordeel zijn dat er relatief veel criminaliteit is in hun woonbuurt.

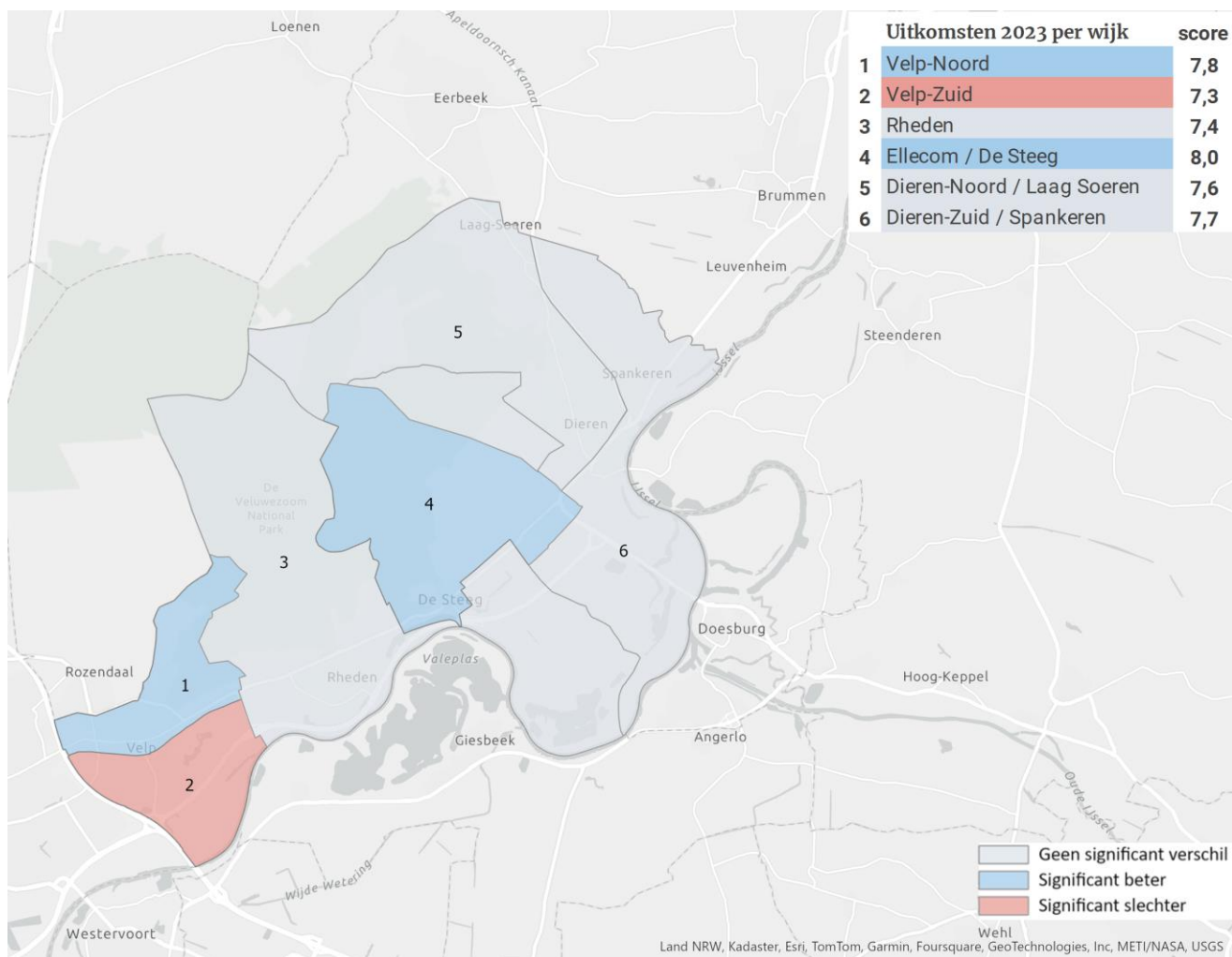
Ook zijn de bewoners in zijn algemeenheid in Velp-Zuid negatiever over de ontwikkeling van hun woonbuurt in het afgelopen jaar. Tevens is de sociale cohesie minder sterk dan in andere wijken in de gemeente Rheden. Tot slot ervaren meer bewoners in Velp-Zuid overlast, onder andere door sociale problemen in hun buurt.

Overzicht wijken	Rheden Velp-Noord	Rheden Velp-Zuid	Rheden Rheden	Rheden Ellecom / De Steeg	Rheden Dieren-Noord / Laag Soeren	Rheden Dieren-Zuid / Spankeren
Leefbaarheid woonbuurt						
Rapportcijfer leefbaarheid woonbuurt						
Percentage buurt gaat achteruit						
Fysieke kwaliteit van de woonomgeving (schaalscore)						
Sociale cohesie (schaalscore)						
Oordeel functioneren gemeentelijke handhavers						
Oordeel aanpak leefbaarheid en veiligheid gemeente						
Overlast in de buurt						
Fysieke verloedering						
Verkeersoverlast						
Sociale overlast						
Milieuoverlast						
Veiligheidsbeleving						
Rapportcijfer veiligheid woonbuurt						
Voelt zich wel eens onveilig						
Voelt zich wel eens onveilig in eigen buurt						
Idee van veel criminaliteit in eigen buurt						
Heeft zich gediscrimineerd gevoeld						
Persoonlijke weerbaarheid						
Slachtofferschap						
Slachtofferschap geweldsdelicten						
Slachtofferschap vermogensdelicten						
Slachtofferschap vandalismedelicten						
Slachtofferschap online criminaliteit						
Burgers en politie						
Contact met politie						
Oordeel zichtbaarheid politie in uw buurt						
Oordeel functioneren politie in uw buurt						
Oordeel functioneren politie in het algemeen						
Preventie						
Aantal preventieve maatregelen (gedrag)						
Aantal preventieve maatregelen (thuis)						
Aantal preventieve maatregelen (online)						

slechter gelijk beter

* Hoe donkerder de kleur, hoe groter de zekerheid dat er sprake is van een significant verschil

Bron: Veiligheidsmonitor 2023 gemeente Rheden

Bron: Veiligheidsmonitor 2023 gemeente Rheden

Gemeenschapszin

Gemeenschapszin betreft de mate van verbondenheid van (groepen) personen met de gemeenschap waar ze in meer of mindere mate onderdeel van uitmaken. Dit kan zich positief uiten in de mate waarin bewoners zich om elkaar en hun gemeenschap bekommeren. Sociale cohesie scoort in de gemeente Rheden een 6,4 volgens de Veiligheidsmonitor 2023. Dit komt overeen met de scores met de referentiegebieden in Gelderland-Midden. De betrokkenheid onder bewoners neemt volgens respondenten aan de 0-meting af.

“De betrokkenheid in de gemeenschap neemt af. Bewoners laten zich minder makkelijk verleiden om ergens aan mee te doen.” (Respondent 0-meting).

“Vroeger waren mensen trots om in Stenfert te wonen. Tegenwoordig verlaten bewoners de wijk als ze het kunnen veroorloven om ergens anders een woning te kopen of te huren. Het is zonde dat bewoners die het kunnen veroorloven vertrekken. We zouden juist meer sterkere bewoners willen aantrekken, zodat de gemeenschap beter in evenwicht is.” (Gemeente Rheden, Ruimtelijke agenda Stenfert, 2024).

In vergelijking met de referentiegebieden zijn er in de gemeente Rheden volgens de Veiligheidsmonitor minder inwoners die vinden dat andere bewoners in de buurt op een prettige manier met elkaar omgaan. Dit kan maatschappelijk onbehagen in de hand werken.

“Ik maak mij zorgen dat iedereen steeds meer op zich zelf georiënteerd is. Wie zorgt er dan voor de ander, wanneer we steeds drukker met ons zelf zijn.” (Respondent 0-meting).

Eenzaamheid

Eenzaamheid betreft het in meer of mindere mate een geïsoleerd leven leiden. Eenzaamheid kan gepaard gaan met kenmerken als negatieve gevoelens van leegte, verdriet, angst, zinloosheid en lichamelijke en/of psychische klachten. Eenzaamheid kan invloed hebben op de gezondheid, welzijn en kwaliteit van leven van (groepen) personen.

Ruim 50% van de bewoners van de gemeente Rheden voelt zich volgens het 'Dashboard Waar staat je gemeente' van de VNG enigszins tot (zeer) sterk eenzaam (ten opzichte van ruim 48% gemiddeld in Nederland). Wanneer personen zich afzonderen van hun sociale omgeving kan dit bijvoorbeeld een voedingsbodem vormen voor radicalisering.

"Ik zie veel eenzaamheid onder jongeren. Het gaat om jongeren die het gevoel hebben dat zij niet gezien worden. Het gaat ondermeer om jongeren met hulpvragen met gescheiden ouders." (Respondent 0-meting).

"Er zijn veel jongeren die thuiszitten, uitvallen en vereenzamen. Die zitten dan vaak op sociale media waar ze ook vatbaarder zijn voor beïnvloeding." (Respondent 0-meting).

Discriminatie

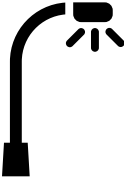
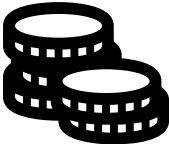
Discriminatie is (groepen) personen anders behandelen, achterstellen of uitsluiten op basis van (persoonlijke) kenmerken (zoals godsdienst, levensovertuiging, politieke voorkeur, ras, geslacht, nationaliteit, etniciteit, seksuele diversiteit, burgerlijke staat, handicap, chronische ziekte of leeftijd). Discriminatie kan het gevoel van eigenwaarde, vrijheid en/of veiligheid negatief beïnvloeden en hiermee maatschappelijk onbehagen, polarisatie en radicalisering in de hand werken. Daarnaast kan discriminatie ook een uitingsvorm zijn die voortkomt uit maatschappelijk onbehagen, polarisatie en radicalisering.

Burgers zijn in de gemeente Rheden volgens de Monitor Discriminatie van Vizier Oost-Nederland slechts incidenteel slachtoffer van ongewenste bejegening op straat, op het werk, op school, in het openbaar vervoer of in het uitgaansleven die beledigend, kwetsend, dreigend of belemmerend is. In 2023 hebben 7 inwoners van de gemeente Rheden een melding gemaakt van slachtofferschap van discriminatie bij een antidiscriminatievoorziening (ADV). Daarnaast zijn er 5 voorvallen van discriminatie gemeld die zich voordeden in de gemeente Rheden. Tot slot zijn er 19 incidenten in de gemeente Rheden gerelateerd aan discriminatie geregistreerd door de politie eenheid Oost-Nederland.

De Monitor Discriminatie van Vizier Oost-Nederland geeft een beeld van het aantal meldingen van alle vormen van discriminatie die antidiscriminatievoorzieningen (ADV's), de politie en het College voor de Rechten van de Mens hebben geregistreerd. Gezien de relatief lage cijfers van meldingen van discriminatie is de inschatting dat de daadwerkelijke aard en omvang groter is dan de cijfers uit de Monitor Discriminatie van Vizier Oost-Nederland illustreren.

De gemeente Rheden maakt op haar website melding van het meldpunt van Vizier Oost-Nederland waar haar inwoners voorvallen van discriminatie kunnen melden. Op deze manier hoopt de gemeente Rheden de meldingsbereidheid bij haar bewoners ten aanzien van discriminatie te bevorderen.

Demografie	De demografische kenmerken van de bewoners in de gemeente Rheden (onder andere sociaal economische positie, opleidingsniveau, etnische achtergrond, geloofsovertuiging) zijn divers.	
-------------------	--	---

Leefbaarheid	De leefbaarheidssituatie (onder meer de fysieke omgeving, voorzieningen, sociale samenhang, overlast en onveiligheid) scoort gemiddeld goed in de gemeente Rheden, met uitzondering van enkele kwetsbare gebieden.	
Leefomstandigheden jongeren	De leefomstandigheden van jongeren in de gemeente Rheden komt enigszins overeen met het gemiddelde in Nederland. Er zijn wel relatief meer jongeren met jeugdhulp, ook is het schoolverzuim en de jeugdwerkloosheid hoger.	
Werk en inkomen	De sociaal economische situatie (wat betreft het inkomen, opleidingsniveau, werkloosheid en gebruik van sociale voorzieningen) van burgers is bovengemiddeld goed in de gemeente Rheden ten opzichte van het landelijk gemiddelde. Met uitzondering van enkele kwetsbare gebieden.	
Veiligheid	De veiligheidssituatie (subjectieve en objectieve veiligheid) is gemiddeld in de gemeente Rheden. Er zijn geen grote verschillen waarneembaar ten opzichte van de landelijke cijfers op het gebied van veiligheid.	
Gemeenschapszin	De sociale cohesie in de gemeente Rheden komt overeen met referentiegebieden in Gelderland-Midden. Er zijn wel bewoners die vinden dat andere bewoners minder prettig met elkaar omgaan.	
Eenzaamheid	Er is relatief veel eenzaamheid onder bewoners in de gemeente Rheden ten opzichte van het landelijk gemiddelde.	
Discriminatie	De mate van discriminatie in de gemeente Rheden is op basis van de beschikbare cijfers moeilijk vast te stellen.	

4. Thema's en trends: waar is maatschappelijk onbehagen, polarisatie en radicalisering waarneembaar?

Op (inter)nationaal niveau zijn er ontwikkelingen die tot maatschappelijk onbehagen, polarisatie en radicalisering (kunnen) leiden. In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de aard, omvang en verschijningsvormen van maatschappelijk onbehagen, polarisatie en radicalisering. Dit is vooral een kwalitatieve duiding, zonder concrete cijfers over de aard en omvang. Daarnaast wordt beschreven in hoeverre deze verschijningsvormen zich ook in de gemeente Rheden (kunnen) manifesteren.

Opvang vluchtelingen

Een vluchteling is een persoon die zijn of haar land van herkomst ontvlucht vanwege gegronde vrees voor vervolging, een gewapend conflict, een natuurramp of economische tegenspoed. Verschillende gewapende conflicten in de wereld (waaronder in Oekraïne en het Midden-Oosten) en economische, sociale en politieke malaise in diverse landen zorgen voor een toestroom van vluchtelingen. In combinatie met economische onzekerheid en schaarste op de woningmarkt heeft de komst van vluchtelingen geleid tot een zekere mate van maatschappelijk onbehagen. Dit is ook terug te zien in de electorale winst van de PVV tijdens de Tweede Kamer verkiezingen in 2023 die zich nadrukkelijk manifesteert als de politieke partij die de toestroom van vluchtelingen gaat reduceren. Landelijk is een toename te zien van (groepen) personen die zich roeren bij de komst van opvangcentra voor vluchtelingen. In de gemeente Rheden zijn er ook (groepen) personen die zich uitspreken tegen de opvang van vluchtelingen. Wanneer de vluchtelingen eenmaal zijn gehuisvest kan dit sentiment ook in positieve zin omslaan en geven bewoners aan dat de vluchtelingen wat hun betreft wel langer mogen blijven.

“Vanaf 1 september 2024 tot uiterlijk 15 juli 2026 zal de voormalige zusterflat aan de Broekstraat 9 in Velp opnieuw tijdelijke opvang bieden aan 260 asielzoekers. De zusterflat diende van 2015 tot 2017 ook al als tijdelijke opvanglocatie voor vluchtelingen. Daarom kan deze locatie snel en effectief worden omgevormd naar een opvanglocatie die voldoet aan de huidige kwaliteitseisen. Dit initiatief is bedoeld om de druk op het Centraal Orgaan opvang Asielzoekers (COA) te verlichten door een tekort aan opvangplekken in Nederland. Er is momenteel een ernstig tekort aan opvangplekken voor vluchtelingen in Nederland. Het COA kan de druk niet meer aan en doet een beroep op gemeenten om extra opvangplekken te realiseren. De gemeente wil haar maatschappelijke verantwoordelijkheid nemen om deze druk te verminderen. De opvanglocatie verschaft ook directe en indirecte werkgelegenheid (toeleveranciers, schoonmaak, onderwijs, beveiliging, etc.). De grootste groep vluchtelingen zal worden gevormd door Syriërs, Eritreeërs, Irakezen, Somaliërs en Afghanen. Dit zijn de nationaliteiten van de mensen die zich op dit moment het meest melden aan de Nederlandse grens en asiel aanvragen. Bewoners voorzien zelf in het dagelijkse levensonderhoud: zij moeten dus zelf boodschappen doen en koken. Ook worden zij betrokken bij de dagelijkse gang van zaken op de opvanglocatie zoals schoonmaak en onderhoud. Er is begeleiding om hen kennis te laten maken met Nederlandse gewoonten en gebruiken. Bewoners van een opvanglocatie kunnen ervoor kiezen om bijvoorbeeld lid te worden van de plaatselijke voetbalvereniging.” (Gemeente Rheden)

Er worden in de gemeente Rheden zowel vluchtelingen uit Oekraïne als uit andere landen opgevangen. Er is binnen de gemeente Rheden een verschil waarneembaar in draagvlak voor de opvang van Oekraïense vluchtelingen enerzijds en vluchtelingen uit andere landen anderzijds. Dit heeft mogelijk te maken met het beeld dat burgers hebben over Oekraïense vluchtelingen. Zij worden beschouwd als Europeanen, met soortgelijke normen, waarden en geloofsovertuigingen die vanwege een gewapend conflict noodgedwongen hun land hebben verlaten. Asielzoekers uit andere landen worden regelmatig andere normen, waarden en geloofsovertuigingen toegedicht. Daarnaast worden ook hun motieven om asiel aan te vragen soms betwist (hebben ze hun land van herkomst verlaten uit economische motieven of zijn zij daadwerkelijk op de vlucht voor geweld).

“Asielzoekers worden vaak afgeschilderd als gelukzoekers. Terwijl inwoners uit Nederland zelf ook op zoek zijn naar geluk. Bijvoorbeeld inwoners die woonachtig zijn in kwetsbare wijken met een lagere sociaal-economische status. Dat kan spanning opleveren.” (Respondent O-meting).

Er is in de gemeente Rheden sprake van tegenstellingen binnen de opvanglocaties voor vluchtelingen uit Oekraïne. Zo zijn er spanningen tussen Oekraïense vluchtelingen die achter hun regering staan en tussen Oekraïense vluchtelingen die pro Russisch zijn. Daarnaast doen zich spanningen voor rond volwassen mannen die naar Nederland gevlucht zijn en zich (naar het oordeel van andere Oekraïense vluchtelingen) onttrekken aan de dienstplicht in hun eigen land.

“Oekraïense volwassen mannen die de dienstplicht ontwijken worden uitgekotst door andere Oekraïense vluchtelingen.” (Respondent 0-meting).

Huisvesting arbeidsmigranten

Arbeidsmigranten zijn (groepen) personen die tijdelijk in Nederland komen werken (in met name de tuinbouw, distributie en bouwsector) en zodoende ook hier moeten verblijven. In Nederland verblijven honderdduizenden arbeidsmigranten uit met name Oost-Europa. De vraag naar buitenlandse werknemers blijft toenemen in de krappe arbeidsmarkt. Hierdoor groeit ook de behoefte aan (tijdelijke) woonruimte voor deze groep. Gevolg is dat verschillende arbeidsmigranten verblijven in woningen aan de onderkant van de woningmarkt waardoor deze woningen worden onttrokken aan de toch al schaarse woningmarkt (Het Kenniscentrum Arbeidsmigranten, Definitie arbeidsmigrant, 2020). Ook in de gemeente Rheden leidt de huisvesting van arbeidsmigranten tot geuit onbehagen onder bewoners.

“Er wonen veel arbeidsmigranten in Velp. Als er iets gebeurd is, wordt er vaak meteen naar hun gewezen. Die worden vaak gerelateerd aan criminaliteit, terwijl dit vaak onterecht is.” (Respondent 0-meting).

“In het begin was er weerstand tegen de huisvesting van arbeidsmigranten. Daarna volgt berusting, omdat het niet veranderd of omdat het toch wel mee valt met de overlast.” (Respondent 0-meting).

Huisvesting statushouders

Een statushouder is een voormalig asielzoeker die toestemming heeft gekregen om in Nederland te mogen blijven en zodoende niet terug hoeft naar het land van herkomst. Een statushouder verblijft in een asielzoekerscentrum totdat er een woning beschikbaar is (Ministerie van Justitie en Veiligheid, huisvesting statushouders, 2024). De huisvesting van statushouders in combinatie met de schaarste op de woningmarkt leidt in verschillende gemeenten in Nederland tot beroering. Uit interviews met respondenten in het kader van de 0-meting komt naar voren dat er onder verschillende bewoners ontevredenheid wordt geuit dat statushouders voorrang voor huisvesting krijgen.

“Statushouders die hier worden gehuisvest worden soms door de bestaande bewoners minder goed ontvangen. Met het groeiend woningtekort neemt de onvrede over de huisvesting van statushouders toe. Hier wordt veel over geklaagd. Als je een kind hebt dat eind twintig is die voorlopig nog geen sociale huurwoning krijgt en statushouders wel dan kan ik mij voorstellen dat dit tot onvrede leidt.” (Respondent 0-meting).

“Statushouders uit onder meer Syrië zijn goed ontvangen en wonen hier fijn. Ze zijn vaak zelf tegen meer nieuwkomers. Ze horen dat er spanningen zijn. Ze wonen in de kwetsbaardere buurten waar de onvrede groter is. Ze krijgen dan van buurtbewoners te horen dat zij er wel mogen zijn, maar dat er niet meer anderen moeten komen.” (Respondent 0-meting).

Daarnaast komen er overlastmeldingen binnen van bewoners over statushouders die in een wijk wonen. De (vermeende) ervaren overlast komt veelal voort uit de verschillen in leefwijze van de statushouders enerzijds en die van andere huidige bewoners anderzijds. Het gaat dan bijvoorbeeld om jonge kinderen die tot laat in de avond op straat spelen.

“De statushouders zijn er en moeten ergens wonen. We proberen de huidige bewoners uit te leggen dat statushouders er een andere levenswijze op nahouden en dat dit niet bewust overlast gevend gedrag is dat zij vertonen. En anderzijds spreken we ook statushouders aan op hun gedrag en leggen we uit dat dit onbewust en onbedoeld tot overlast leidt voor omwonenden.” (Respondent 0-meting).

“Er heeft zich een fysieke confrontatie voorgedaan tussen bewoners en statushouders. Deze confrontatie kwam tot stand omdat zij elkaar niet goed begrepen.” (Respondent 0-meting).

Wantrouwen jegens de overheid

Er lijkt landelijk sprake te zijn van een groeiend wantrouwen jegens de overheid. Dit komt door de ervaren afstand met de overheid door de burger (door de digitalisering van overheidsdiensten), het gevoel onder burgers dat zij onvoldoende gehoord worden door de overheid en het ontbreken van de menselijke maat (zoals bij de toeslagenaffaire). Ook heerst onder burgers het gevoel dat de overheid niet of onvoldoende op de hoogte is van wat er speelt in de samenleving en dat zij ongevoelig is voor bepaalde maatschappelijke problematiek (zoals bij de gaswinningsproblematiek). Ook heerst het gevoel bij burgers dat bepaalde groepen bevoordeeld worden door de overheid (bijvoorbeeld bij de toewijzing van sociale huurwoningen aan statushouders). Tot slot wordt de overheid (landelijk) bij complexe maatschappelijke vraagstukken een gebrek aan visie verweten (zoals bij de klimaatproblematiek). Om het vertrouwen in de overheid onder burgers te herstellen kan worden ingezet op nabijheid en inspraak (Wetenschappelijk Onderzoek- en Datacentrum, 2021, Van persoonlijke krenking tot vertrouwensbreuk, verhalen van burgers met gebrek aan vertrouwen in instituties). Ook binnen de gemeente Rheden wordt het wantrouwen jegens de overheid, en dan met name richting de gemeente of instituties als de politie sterker dan voorheen gevoeld volgens de respondenten die zijn geïnterviewd in het kader van de 0-meting. Dit komt met name voor in de als kwetsbaar aangemerkte wijken als Stenfert, waar het aandeel sociale huur 95% is.

“Sommige mensen liggen vaker dwars. Die zijn bij wijze van spreken overal tegen. Het is nooit goed.” (Respondent 0-meting).

Richting de gemeente uit zich dat bijvoorbeeld rond of tijdens informatiebijeenkomsten over bijvoorbeeld huisvesting van vluchtelingen. Bewoners voelden zich niet serieus genomen omdat ze in een te laat stadium of te beperkte mate werden betrokken en het gevoel hadden geen input meer te kunnen hebben op de besluitvorming. Hier had de gemeente mogelijk zorgvuldiger kunnen communiceren. Ook veel genoemd in het kader van afgenomen vertrouwen richting de overheid zijn de lange wachttijden voor het sociaal meldpunt van de gemeente Rheden. Respondenten horen hier veel klachten over van burgers.

“Verschillende jongeren zijn anti institutioneel en wantrouwend richting de overheid. Voor een deel hebben deze jongeren dit ook van huis uit meegekregen.” (Respondent 0-meting).

Anti-institutioneel extremisme

Anti-institutioneel extremisme heeft betrekking op (groepen) personen die zich afzetten tegen de overheid en allerlei organisaties en instituties. Hierbij wordt vaak het wereldbeeld aangehaald waarin een kwaadaardige elite burgers wil onderdrukken of wil uitroeien. Er is in Nederland in toenemende mate sprake van anti-institutioneel extremisme waarbij (groepen) personen zich vanuit ideologisch motief met al dan niet gewelddadige activiteiten democratische instituties en processen ondermijnen. De schatting is dat in Nederland ruim honderdduizend burgers complottheorieën aanhangen waarin ministers, journalisten, rechters en wetenschappers worden beticht van deelname aan een elite die de bevolking wil onderdrukken waarbij gebeurtenissen (zoals de corona pandemie) worden aangewend om verdergaande controle over burgers uit te (kunnen) oefenen (Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst, 2022, Jaarverslag). Daarnaast zijn er burgers die zich soeverein verklaren en zich niet langer willen laten onderwerpen door wet- en regelgeving van de overheid. Deze groep burgers wenst niet langer belasting te betalen en ze willen zich laten uitschrijven bij het bevolkingsregister. Het gevolg is dat deze burgers in financiële problemen (kunnen) komen.

De gemeente Rheden lijkt maar mondjesmaat met zelfverklaarde soevereine burgers te maken te hebben. Een aantal respondenten die zijn geïnterviewd in het kader van de 0-meting geeft aan dat de gemeente af en toe een brief ontvangt van een zelfverklaarde autonome burger, maar dat er geen aanwijzingen zijn dat dit meer of minder is dat landelijk het geval is. Wel werd door respondenten benoemd dat er een zeer klein aantal bewoners bekend is dat kiest voor het thuishouden van hun kinderen of afreist naar enclaves in bijvoorbeeld Portugal.

“Ik ben nog geen soevereine burgers tegengekomen. Waarschijnlijk omdat ze niet om hulp vragen.” (Respondent 0-meting).

Jihadistisch extremisme

Jihadistisch extremisme betreft een ideologie die oproept tot het voeren van een ‘heilige oorlog’ tegen ‘ongelovigen’. Aanhangers van deze ideologie claimen de Islam om hun extremistische overtuigingen met geweld aan anderen op te leggen (Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst, Jihadistische dreiging tegen Nederland, 2024). Voor de totstandkoming van deze rapportage is het dreigingsniveau door de Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid (NCTV) verhoogd van 3 (aanzienlijk) naar 4 (substantieel). Dit betekent dat er volgens de Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid een reële kans is dat er een aanslag in Nederland plaatsvindt. Er wordt een toegenomen terroristische dreiging waargenomen doordat extremistische jihadistische groeperingen voorbereidingen treffen om in Europa aanslagen te plegen (Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid, 2023, Dreigingsbeeld Terrorisme Nederland).

Jihadistisch extremisme lijkt volgens respondenten momenteel minder prominent aanwezig te zijn in de gemeente Rheden. In het verleden zijn er enkele uitreizigers uit de gemeente Rheden vertrokken om zich aan te sluiten bij de Islamitische Staat (IS). Er wordt door respondenten die zijn geïnterviewd in het kader van de 0-meting aangegeven dat er momenteel geen duidelijke aanwijzingen zijn dat het jihadistisch extremisme zich manifesteert in de gemeente Rheden. Er wordt momenteel geen casuïstiek besproken uit de gemeente Rheden bij de radicaliseringstafel van het Zorg- en Veiligheidshuis Arnhem.

Antisemitisme

Antisemitisme heeft betrekking op de discriminerende en racistische bejegening en/of behandeling van de joodse gemeenschap (Ministerie van Justitie en Veiligheid, Nationaal Coördinator Antisemitismebestrijding, 2024). De conflictsituatie in het Midden-Oosten zorgt (inter)nationaal voor spanningen onder gemeenschappen. Er wordt door respondenten die zijn geïnterviewd in het kader van de 0-meting aangegeven dat er momenteel geen duidelijke aanwijzingen zijn dat het conflict in het Midden-Oosten tot spanningen leidt in en/of tussen gemeenschappen in de gemeente Rheden. Er is in de gemeente Rheden een Synagoge en Moskee met een sterk regionale functie gevestigd. Tussen de formele vertegenwoordigers van beide gemeenschappen en die van de christelijke gemeenschap (PKN) is er indien nodig overleg en afstemming en de verstandhouding wordt als goed gekwalificeerd door de respondenten die zijn geïnterviewd in het kader van de 0-meting. In de interviews met respondenten kwam wel naar voren dat de Joodse synagoge, juist vanwege de grote regionale reikwijdte wel extra alertheid en beveiliging heeft gevraagd waarop wordt ingespeeld.

“Er is hier steeds meer steun voor de Palestijnse zaak. Maar dit levert geen problemen op richting de Joodse gemeenschap.” (Respondent 0-meting).

Zwarte Piet discussie

De Zwarte Piet discussie heeft betrekking op het maatschappelijk debat over de kleur van Piet die Sinterklaas bij staat. Tegenstanders stellen dat Zwarte Piet stereotyperende en racistische eigenschappen heeft. Voorstanders stellen dat Zwarte Piet een onschuldig en kindvriendelijk figuur is dat voortkomt uit de Nederlandse traditie. In Nederland zijn voor- en tegenstanders van Zwarte Piet. De afgelopen jaren hebben deze voor- en tegenstanders elkaar getroffen bij diverse Sinterklaasintochten bij verschillende gemeenten in Nederland. De protestacties van Kick Out Zwarte Piet, die zich inzet voor de afschaffing van Zwarte Piet, leidde in sommige gevallen tot confrontaties met voorstanders voor het behoud van Zwarte Piet. In de gemeente Rheden lijkt de Zwarte Piet discussie volgens de respondenten geen issue meer.

“Hier in de gemeente Rheden zijn geen zwarte pieten meer. Daar heeft de gemeente zich ook voor in gezet. Dit heeft ook geen problemen meer opgeleverd.” (Respondent 0-meting).

Discriminatie

Discriminatie is (groepen) personen anders behandelen, achterstellen of uitsluiten op basis van (persoonlijke) kenmerken (zoals godsdienst, levensovertuiging, politieke voorkeur, ras, geslacht, nationaliteit, etniciteit, seksuele diversiteit, burgerlijke staat, handicap, chronische ziekte of leeftijd). Burgers ondervinden hinder van ongewenste bejegening op straat, op het werk, op school, in het openbaar vervoer of in het uitgaansleven die beledigend, kwetsend, dreigend of belemmerend zijn en het gevoel van eigenwaarde, vrijheid en/of veiligheid negatief beïnvloeden. Het gaat dan om verbale, non-verbale of fysieke ongewenste toenadering (zoals naroeppen, nastaren, hinderlijk volgen, betasten of in het nauw drijven).

Burgers zijn in de gemeente Rheden volgens de Monitor Discriminatie van Vizier Oost-Nederland slechts incidenteel slachtoffer van discriminatie. In 2023 hebben 7 inwoners van de gemeente Rheden een melding gemaakt van slachtofferschap van discriminatie bij een antidiscriminatievoorziening (ADV). Daarnaast zijn er 5 voorvallen van discriminatie gemeld die zich voordeden in de gemeente Rheden. Tot slot zijn er 19 incidenten in de gemeente Rheden gerelateerd aan discriminatie geregistreerd door de politie. Gezien de relatief lage cijfers van meldingen van discriminatie is de inschatting dat de daadwerkelijke aard en omvang groter is dan de cijfers uit de Monitor Discriminatie van Vizier Oost-Nederland illustreren. Verschillende maatschappelijke organisaties in de gemeente Rheden zetten zich in om de onderlinge verdraagzaamheid te bevorderen en discriminatie tegen te gaan.

“We hangen in onze kerk de regenboog vlag uit. Iedereen is hier welkom. We staan open voor verscheidenheid. Dit heeft niet tot problemen geleid.” (Respondent 0-meting).

Jeugdgroepen

Een jeugdgroep is een groep jongeren voor wie betrokkenheid aan afwijkende gedragingen deel uitmaakt van de groepsidentiteit. Er wordt onderscheid gemaakt tussen hinderdelijke, overlastgevende en criminele groepen (Wegwijzer Jeugd en Veiligheid, Het 7-stappenmodel voor jeugdgroepen, 2024). De groepsvorming van jongerengroepen, in de gemeente Rheden, vindt plaats op school en in de wijk waarin deze jongeren woonachtig zijn. Volgens de respondenten die zijn geïnterviewd in het kader van de 0-meting speelt religieuze achtergrond en nationaliteit niet of nauwelijks direct een rol bij groepsvorming van deze jongerengroepen. De rivaliteit tussen deze jongerengroepen leidt tot spanningen binnen en buiten de school en conflicten die gepaard gaan met verbaal en/of fysiek geweld.

“Soms hangen er grote groepen jongeren rond in de wijk. Hier kunnen bewoners angstig voor zijn. Als bewoners klagen over overlast, kan dit leiden tot een tegenreactie. Bijvoorbeeld eieren tegen de ruiten.” (Respondent 0-meting).

Huisvesting van kwetsbare personen door zorginstellingen

Een kwetsbaar persoon betreft een individu die te maken heeft met een opeenstapeling van lichamelijke, geestelijke en/of sociale problemen die een negatieve invloed hebben op zijn of haar functioneren waardoor deze persoon niet of in mindere mate zelfstandig kan leven en voor zich zelf kan zorgen. Kwetsbare personen kunnen door de problemen die zij ervaren (onbedoeld) voor overlast zorgen voor hun omgeving. In de gemeente Rheden zijn verschillende locaties waar door zorginstellingen kwetsbare personen worden gehuisvest. Dit leidt regelmatig tot ongerustheid onder omwonenden die bevreesd zijn voor overlast. Deze zorgen zijn soms ongegrond. In andere gevallen leidt de komst van kwetsbare personen wel tot (vermeende) overlast in een straat, buurt of wijk. Een aantal respondenten wijst erop dat de overlast veroorzaakt door kwetsbare personen regelmatig samenhangt met gebrekkige begeleiding door de betreffende zorginstellingen. In dergelijke gevallen worden kwetsbare personen wel gehuisvest, maar is de begeleiding onder de maat. Doordat de kwetsbare personen niet de gewenste zorg en begeleiding ontvangen, neemt de kans op overlast gevend gedrag voor de omgeving toe.

“Kwetsbare personen die client zijn bij malafide zorginstellingen komen soms op straat terecht waar ze voor overlast zorgen. Dit leidt tot ontevredenheid onder bewoners. Dit is lastig aan te pakken.” (Respondent 0-meting).

“Tegenwoordig kan iedereen een zorgbureau beginnen en kwetsbare mensen begeleiden. Malafide zorgbureaus schieten als paddenstoelen uit de grond. Verschillende huurders van ons met een kwetsbare achtergrond worden slecht begeleid.” (Respondent 0-meting).

Personen met onbegrepen gedrag

Personen met onbegrepen gedrag zijn individuen die verward zijn en hulp nodig hebben omdat zij de grip op hun leven (dreigen te) verliezen waardoor het risico aanwezig is dat zij zich zelf of anderen in hun omgeving (onbedoeld) schade berokkenen (Vereniging van Nederlandse Gemeenten, Verward gedrag, 2024). Het aantal meldingen van incidenten met betrekking tot personen met onbegrepen gedrag stijgt landelijk onverminderd. Het gaat om ruim 10.000 politiemeldingen per maand. Een betrekkelijk kleine groep van ruim 9.000 personen is meer dan tien keer in aanraking geweest met de politie vanwege verward gedrag dat in overlast resulteerde. Deze personen met onbegrepen gedrag hebben vaak een (acute) zorgbehoefte en vormen hierdoor in sommige gevallen een gevaar voor zich zelf en/of hun omgeving (Ministerie van Justitie en Veiligheid, 2022, Voortgang aanpak personen met verward en/of onbegrepen gedrag). Ook in de gemeente Rheden zorgt een relatief kleine groep personen met GGZ problematiek voor overlast en onveiligheid. Respondenten geven aan dat deze problematiek toeneemt, met name in wijken die toch al als kwetsbaar bekend staan. Bewoners hebben dan het gevoel dat ‘ze iedereen maar toelaten’ en er een stapeling van kwetsbaarheid ontstaat.

“Er zijn weinig passende voorzieningen voor personen met onbegrepen gedrag. Hierdoor blijven ze in de wijk. Vaak accepteren ze geen hulp, terwijl sommigen eigenlijk moeten worden opgenomen. Hier is dan geen plaats voor. Dit leidt onbedoeld tot een toename van overlast veroorzaakt door personen met onbegrepen gedrag waardoor er onrust in de wijk ontstaat.” (Respondent 0-meting).

“Er zijn personen met psychische problemen die voor problemen zorgen doordat ze niet de juiste hulp krijgen die ze wel nodig hebben. Ik zou er zelf ook niet naast willen wonen.” (Respondent 0-meting).

Klimaatactivisme

Klimaatactivisme is een beweging die zich inzet om de klimaatveranderingsproblematiek te agenderen en adresseren met als achterliggend doel om de opwarming van de aarde te reduceren om onze leefwereld te (kunnen) behouden (Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid, 2023, Dreigingsbeeld Terrorisme Nederland). In het verleden is de Hogeschool Van Hall Larenstein meerdere keren bezet door activisten die eisten van het schoolbestuur dat zij hun banden met bedrijven actief in de fossiele industrie zouden beëindigen. De gemeente Rheden heeft toentertijd een bemiddelende rol gespeeld om de bezetting te beëindigen.

“De bezetting van hogeschool Van Hall Larenstein in Velp is nog altijd gaande. Klimaatactivisten brachten er de nacht door in hun tentenkamp op het schoolterrein. Zij zijn vastbesloten om te blijven zolang hun eisen niet zijn ingewilligd. Deze morgen volgt een gesprek met het college van bestuur van de hogeschool.” (Studio Rheden, Bezetting Hogeschool Velp duurt voort, 4 juni 2024).

Opvang vluchtelingen	De komst van vluchtelingen in combinatie met economische onzekerheid en schaarste op de woningmarkt leidt tot een zekere mate van maatschappelijk onbehagen (ook) in de gemeente Rheden.	
Huisvesting arbeidsmigranten	De (concentratie van) huisvesting van arbeidsmigranten in woningen aan de onderkant van de woningmarkt leidt tot (vermeende) overlast (ook) in de gemeente Rheden.	

Huisvesting statushouders	De huisvesting van statushouders in combinatie tot de schaarste op de woningmarkt leidt in de gemeente Rheden bij verschillende bewoners tot ontevredenheid.	
Wantrouwen jegens de overheid	Er is sprake van een groeiend wantrouwen jegens de overheid () (ook) in de gemeente Rheden. Met name op het beeld dat de overheid er niet voor bewoners is.	
Anti-institutioneel extremisme	Er is sprake van anti-institutioneel extremisme wanneer (groepen) personen zich vanuit ideologisch motief democratische instituties en processen ondermijnen. Dat lijkt in de gemeente Rheden maar zeer beperkt het geval.	
Jihadistisch extremisme	Er wordt landelijk een toegenomen terroristische dreiging waargenomen vanuit extremistische jihadistische groeperingen, maar dit lijkt (vooralsnog) niet waarneembaar in de gemeente Rheden.	
Antisemitisme	Er zijn momenteel geen duidelijke aanwijzingen dat het conflict in het Midden-Oosten tot spanningen leidt in of tussen gemeenschappen in de gemeente Rheden.	
Zwarte Piet discussie	Er doen zich geen (dreigende) confrontaties voor van voor- en tegenstanders van Zwarte Piet tijdens Sinterklaasintochten in de gemeente Rheden.	
Discriminatie	Er wordt in de gemeente Rheden slechts incidenteel melding gemaakt van discriminatie.	
Jeugdgroepen	In de gemeente Rheden zorgen verschillende rivaliserende jeugdgroepen voor spanningen tussen elkaar en met de omgeving.	
Huisvesting van kwetsbare personen door zorgbureaus	In de gemeente Rheden zijn verschillende locaties waar door zorginstellingen kwetsbare personen worden gehuisvest wat leidt tot (ervaren) overlast voor de omgeving.	

Personen met onbegrepen gedrag	Het landelijk aantal meldingen van incidenten met betrekking tot personen met onbegrepen gedrag stijgt (ook) in de gemeente Rheden.	
Klimaatactivisme	In het verleden zijn er acties verricht door klimaatactivisten in de gemeente Rheden.	

5. Welke actoren en factoren kunnen het maatschappelijk onbehagen, polarisatie en radicalisering versterken of verminderen?

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op actoren en factoren die (onbedoeld) in positieve of negatieve zin kunnen bijdragen aan maatschappelijk onbehagen, polarisatie en radicalisering in de gemeente Rheden.

Gebiedsgericht werken

In de gemeente Rheden bevinden zich enkele eerder genoemde kwetsbare gebieden die in een achtergestelde sociale economische positie verkeren. Het gaat hierbij om gebieden waar zich een concentratie en cumulatie van sociale problematiek voordoet achter de voordeur. Wanneer de leefbaarheidssituatie te wensen overlaat kan dit het maatschappelijk onbehagen onder burgers aanwakken.

“De gemeente Rheden heeft een aantal wijken die broedplaatsen zouden kunnen zijn voor maatschappelijk onbehagen gezien de indicatoren.” (Respondent 0-meting).

Een gebied dat in een kwetsbare sociale economische positie verkeert is de wijk Stenfert in de gemeente Rheden. Met een project gericht op een integrale gebiedsgerichte aanpak wil de gemeente Rheden met haar partners en in samenspraak met bewoners de leefbaarheid in de wijk Stenfert verbeteren. Door gebiedsgericht te werken kan worden aangesloten bij de leefwereld van de bewoners. Wanneer er onvrede onder (groepen) burgers dreigt te ontstaan inzake (lokale) maatschappelijke kwesties kunnen kan dit (tijdig) worden gesignaleerd en geagendeerd bij de gemeentelijke organisatie zodat hier adequaat op kan worden geanticipeerd.

“Als bewoners last hebben van jongeren, dan weten ze ons wel te vinden. Wat we dan doen is een kijkje nemen.” (Respondent 0-meting).

Interessant in de aanpak is, dat bij de aanleiding en de start van het project voorbij de (overigens beperkt beschikbare) cijfers is gekeken door de initiatiefnemers. Zoals eerder al bleek, zijn er volgens het ‘Dashboard Waar staat je gemeente’ van de VNG geen grote positieve of negatieve verschillen waarneembaar ten opzichte van de landelijke cijfers op het gebied van leefbaarheid. De initiatiefnemers zijn echter met bewoners in gesprek gegaan en hebben naar hun individuele verhalen geluisterd. Daar kwam een rijker beeld van gevoelde onveiligheid en ervaren overlast binnen specifiek deze wijk naar voren dan uit de generieke cijfers bleek.

Buiten de wijk Stenfert wordt er (te) beperkt gebiedsgericht gewerkt vanuit de gemeente Rheden volgens de respondenten die zijn geïnterviewd in het kader van de 0-meting. De respondenten zijn over het algemeen overtuigd van de meerwaarde van gebiedsgericht werken om het contact met bewoners te intensiveren en de leefbaarheid te bevorderen om daarmee het maatschappelijk onbehagen te reduceren. Echter wordt hun hiervoor niet altijd de ruimte geboden.

“In de gemeente kijken we vooral op casusniveau en minder op wijkniveau. Maar er zijn wel wijken waar meer overlast is en waar meer kwetsbare mensen bij elkaar wonen. We werken nog niet echt wijkgericht, dat is nog een gemis.” (Respondent 0-meting).

“Er zijn geen gebiedsteams meer. Die zijn opgeheven. Dat is nu gemeente breed georganiseerd.” (Respondent 0-meting).

“In het verleden is gestopt met gebiedsgericht werken in het kader van bezuinigingen. Het is de vraag of hiermee daadwerkelijk geld is bespaard.” (Respondent 0-meting).

Een voorbeeld van gebiedsgericht werken dat steeds meer navolging vindt is het gezamenlijk inloopsprekuur van de politie, handhaving, woningcorporatie Vivare en Incluzio. Elke twee weken kunnen bewoners hier terecht met vragen die (waar mogelijk en gewenst) direct kunnen worden opgevolgd. Na een succesvolle start van het inloopsprekuur in Velp Zuid in 2022 is dit initiatief in 2023 ook gestart in Dieren.

“Alle vier de partijen zijn aanwezig bij het tweewekelijkse inloopuur op dinsdagochtend. Inwoners van Dieren zijn welkom voor een gesprek met de toezichthouder, de woonconsulent van Vivare, de wijkagent of bij de dorpscoach van Inclusio Rheden voor een vraag over zorg of ondersteuning. Indien mogelijk wordt een vraag direct (gezamenlijk) opgepakt.” (Inclusio)

Sleutelpersonen

Sleutelpersonen kunnen een belangrijke brugfunctie vervullen tussen de overheid enerzijds en (groepen) burgers anderzijds. Sleutelpersonen kunnen ervoor zorgen dat functionarissen van de gemeente en/of andere overheidsinstanties (indirect) toegang krijgen tot gemeenschappen die anders niet of moeilijk(er) toegankelijk zijn. Voorbeelden van sleutelpersonen zijn bijvoorbeeld een imam, dominee, ouderling of pastoor. Maar het kunnen ook sleutelpersonen zijn die niet (direct) gelieerd zijn aan een geloofsgemeenschap. Een voorbeeld is een buurtvader, een bestuurslid of trainer bij een voetbalvereniging, een lid van een leefbaarheidsgroep of een vrijwilliger in het verenigingsleven. Daarnaast kunnen sleutelpersonen ook afkomstig zijn uit de (semi)overheid zoals een gemeenteraadslid van een lokale politieke partij, een jongerenwerker, een opbouwwerker, een wijkagent, een consulent van de woningcorporatie of een burgemeester in zijn of haar rol van burgervader of burgermoeder. Sleutelpersonen uit de gemeenschap zelf moeten een grote groep burgers vertegenwoordigen, betrouwbaar zijn en overheid ‘minded’ zijn.

In de gemeente Rheden speelt de burgemeester een prominente rol als burgervader, blijkt uit de interviews met respondenten in het kader van de 0-meting. De burgemeester zet zich actief in om met burgers van verschillende komaf in verbinding te komen waardoor zij zich over het algemeen beter gehoord voelen.

“De burgemeester is heel betrokken bij wat er gebeurt in de kerk, synagoge en moskee. De aanwezigheid van de burgemeester draagt bij aan verbondenheid.” (Respondent 0-meting).

Maar ook bewoners kunnen als sleutelpersoon een prominente rol spelen in hun gemeenschap. Een initiatief om sleutelpersonen uit de gemeenschap van Rheden onder de aandacht te brengen is de Rhedense Kanjer. Dit is een prijs die wordt uitgereikt aan jongeren tussen de 4 en 17 jaar die een bijzondere prestatie hebben geleverd of die zich bijvoorbeeld in zetten voor anderen. Deze prijs wordt maximaal zes keer per jaar uitgereikt aan iemand die is voorgedragen door familie, vrienden of kennissen.

“Samah Daboul nam de Rhedense Kanjer in ontvangst voor haar broer Abdul Kader die in april van dit jaar plotseling is overleden. Abdul was een bijzondere en sociale jongen. Hij werd tijdens de wedstrijd ontwel en overleed later in het ziekenhuis. Daarnaast ontvingen Lucas van den Berg (17 jaar) en Lucas Alberti (16 jaar) de Rhedense Kanjer. Zij zijn allebei trainer bij SC Rheden en erg betrokken bij de vereniging. Zij trainen de JO13.2 een paar keer per week en coachen het team tijdens de wedstrijden. Verder helpen zij belangeloos mee bij het schoolvoetbaltoernooi en bij veel andere (voetbal)activiteiten. Dat varieert van het slaapmutsentoernooi, tot bingot, tot vossenjacht en bardiensten.” (Studio Rheden, Rhedense kanjer uitgereikt aan jongeren, 2 juli 2024).

“Er zijn jongeren die de leiding durven te nemen en het goede voorbeeld geven aan anderen. Sommigen van hen zetten we extra in het zonnetje.” (Respondent 0-meting).

Gemeenschapszin

De gemeenschapszin is van invloed op het sentiment in de gemeenschap. Wanneer de gemeenschapszin in een gebied onder druk staat doordat (een deel van de) bewoners zich niet of nauwelijks verbonden voelt met hun sociale omgeving kan dit maatschappelijk onbehagen in de hand werken. *“Bewoners die langdurig in Stenfert wonen zijn trots op de wijk en de mooie verhalen en geschiedenis van de wijk. Zij spreken van een hechte gemeenschap, hoewel dit vooral op buurt- of straatniveau leeft. Wijkbreed is de gemeenschapszin volgens bewoners aan het afnemen. Al jarenlang is er veel instroom van nieuwe bewoners. De wijk is cultureel diverser geworden en er zijn voornamelijk bewoners bij gekomen die net boven het sociaal minimum leven en/of met psychiatrische problematiek te maken hebben. Dit zorgt regelmatig voor onbegrip over verschillende leefstijlen en overlast. In Dieren en de regio heeft Stenfert hierdoor tegenwoordig een slechte reputatie gekregen.” (Gemeente Rheden, Ruimtelijke agenda Stenfert, 2024).*

Uit de 0-meting kwam naar voren dat sociale activiteiten in een gebied de sociale cohesie en sociale controle (kunnen) bevorderen. Een voorbeeld hiervan is het initiatief buurtvrienden in Velp-Zuid dat in 2023 van start is gegaan. Buurtbewoners zetten zich in om de leefomgeving in hun wijk te verbeteren. Daarnaast staan zij ook buurtbewoners bij om hun leefsituatie te bevorderen. Tot slot vormen ze de ogen en oren in de wijk van woningcorporatie Vivare.

“Vriendelijke buurtbewoners lopen met regelmaat door de wijk, maken een sociaal praatje en bieden een luisterend oor voor ideeën om de buurt nog prettiger te maken. Of het nu gaat over hulp bij bijvoorbeeld het onderhoud van de tuin, het melden van zwerfvuil of het organiseren van leuke buurtactiviteiten door buurtgenoten, ze dragen bij dat het prettig wonen is voor iedereen in de buurt.” (Arnhem Nieuws, Vivare start nieuw initiatief Buurtvrienden Arnhem en Velp-Zuid, 31 oktober 2023).

“Bij het project buurtvrienden lopen buurtbewoners door de wijk. Wij denken dat het beter werkt dat bewoners elkaar aanspreken dan dat wij dat doet. Ze zijn onze ogen en oren in de wijk. Er zijn momenteel drie teams actief, waaronder een team in Velp-Zuid. Er wordt eerst buurtonderzoek gedaan. Buurtbewoners die in aanmerking komen voor deelname aan het project worden geïnterviewd en getraind.” (Respondent 0-meting).

Een ander voorbeeld is Samen Stenfert, een bewonersinitiatief in de wijk Stenfert. Bewoners die participeren aan dit initiatief zetten zich samen in voor de sociale cohesie in de wijk. Dit doen deze bewoners door allerlei sociale activiteiten te organiseren waaronder vermaak voor kinderen die woonachtig zijn in de wijk.

“Met elkaar willen we de schouders eronder zetten om iedereen thuis te laten voelen in de wijk. We willen hierbij samen optrekken met de gemeente Rheden, woningcorporatie Vivare, Inclusio en andere organisaties en ondernemers die in Stenfert actief zijn.” (Samen Stenfert)

“Een groeiende groep bewoners zet zich in voor de wijk. Kenmerkend voor Stenfert is dat bewoners niet bij de pakken neer gaan zitten. De vele initiatieven laten zien dat bewoners zich willen inzetten voor een nieuwe gemeenschapszin. De buurthap is hier een goed voorbeeld van.” (Gemeente Rheden, Ruimtelijke agenda Stenfert, 2024).

Bezuinigingen

Door de bezuinigingen bij de rijksoverheid staat ook de begroting van de gemeente Rheden onder druk. Dit betekent dat er door de gemeente Rheden noodgedwongen bezuinigd moet worden op haar uitgaven om maatschappelijke opgaven te realiseren. De maatschappelijke organisaties in de regio hebben begrip voor de financiële uitdaging waar de gemeente Rheden voor staat, maar zijn wel ongerust over de maatschappelijke effecten van de voorgenomen bezuinigingen van de gemeente Rheden. Middels een ingezonden brief hebben zij de gemeente Rheden hiervan op de hoogte gesteld. De voorgenomen bezuinigingen kunnen ertoe leiden dat kwetsbare bewoners en kwetsbare gebieden (nog meer) in de verdrukking komen, wat maatschappelijk onbehagen in de hand kan werken.

“Geacht college, geachte raadsleden, U staat voor een bijna onmogelijke opgave. Door de Rijksoverheid wordt u verplicht om voor de komende jaren diep te snijden in de gemeentelijke begroting. Van u wordt gevraagd uiterst pijnlijke keuzes te maken die onze Rhedense bevolking hard zullen raken. Als College van B& W heeft u in een poging om tot een sluitende begroting te komen de Solide Kadernota 2025 gepresenteerd en de gemeenteraad zal hier volgende week over moeten besluiten. Wij hebben hiervan kennis genomen en maken ons grote zorgen. De voorgestelde bezuinigingsmaatregelen treffen alle bevolkingsgroepen in onze gemeente en alle vrijwilligersorganisaties die in onze gemeente actief zijn. De voorstellen dreigen juist de zwakste groepen het hardst te raken. Naast vele andere maatregelen wordt voorgesteld om een aantal minimaregelingen fors terug te draaien, daarnaast wordt voorgesteld de subsidies aan allerlei vrijwilligersorganisaties die de meest kwetsbare inwoners ondersteunen stop te zetten of fors te verminderen. Als kerken van de gemeente Rheden willen wij vanuit onze missie altijd oog hebben voor de zwakkeren in onze samenleving en daarom maken wij ons hier grote zorgen over, samen met vele anderen.”

“De voorgestelde maatregelen kunnen niet anders dan ertoe leiden dat diegenen die nu al in de knel zitten en het hoofd nauwelijks boven water kunnen houden de komende jaren nog verder in de problemen zullen geraken met alle gevolgen van dien. Dan gaat het niet allen over schulden en andere geldzorgen maar ook over problemen van eenzaamheid, gezondheid, verslaving en veel meer. Wij realiseren ons, zoals gezegd, dat u voor bijna onmogelijke keuzes staat en het kan niet anders dan dat u het daar ook heel moeilijk mee heeft. Toch willen wij een dringend beroep doen op u als College en u als Raadsleden om zich tot het uiterste in te spannen om de zwaksten en armsten in onze Rhedense samenleving zoveel als mogelijk is te ontzien en ook het vangnet dat gevormd wordt door allerlei vrijwilligers(organisaties) zoveel als mogelijk is in stand te houden. Wij wensen u heel veel wijsheid en sterkte toe.”

Wachttijsten

Uit de interviews met respondenten komt naar voren dat de gemeente Rheden en haar samenwerkingspartners beide te maken hebben met (te) lange wachttijsten waar kwetsbare bewoners hinder van (kunnen) ondervinden wanneer zij een beroep (willen) doen op zorg en/of ondersteuning. Het gevolg is dat de problematiek van kwetsbare bewoners onbedoeld kan verergeren gedurende de wachttijd op zorg en/of ondersteuning. De wachttijsten worden (deels) veroorzaakt door een tekort aan (gekwificeerd) personeel bij de gemeente Rheden, waardoor de wachttijsten lastig (kunnen) worden ingelopen. Wanneer bewoners naar hun oordeel (te) lang op de benodigde zorg en/of ondersteuning moeten wachten en hierdoor onbedoeld hun problematiek verergert kan dit hun vertrouwen in de overheid aantasten en/of maatschappelijk onbehagen aanwakken.

“De gezinnen waar ik mee te maken heb zitten vaak aan de randen van de samenleving en zijn hulpvaardig. Als ik dan de gemeente inschakel dan moet ik vervolgens lang wachten op hulp voor het gezin. Of de hulpvraag van het gezin past niet in het bestaande zorgaanbod. Dan raak ik dat gezin kwijt, terwijl ik ze net zo ver heb gekregen om eindelijk hulp te accepteren.” (Respondent 0-meting).

Verstandhouding tussen gemeenschappen

In de gemeente Rheden gaan de verschillende gemeenschappen over het algemeen op een constructieve manier met elkaar om. Zo onderhouden de verschillende geloofsgemeenschappen een goede relatie met elkaar. Een illustrerend voorbeeld hiervan is volgens de respondenten die zijn geïnterviewd in het kader van de 0-meting de verstandhouding tussen de Joodse gemeenschap en Islamitische gemeenschap. De wijze waarop de vertegenwoordigers van verschillende geloofsgemeenschappen met elkaar omgaan, kan in een tijd van mondiale spanningen (zoals het conflict in het Midden-Oosten) een voorbeeldfunctie hebben.

Samenwerking maatschappelijke partners

De samenwerking tussen de gemeente Rheden en haar maatschappelijke partners verloopt over het algemeen goed volgens de respondenten die zijn geïnterviewd in het kader van de 0-meting. De professionals van de verschillende organisatie weten elkaar over het algemeen goed te vinden wanneer dat gewenst is. Het wordt wel als een gemis ervaren dat niet alle functionarissen vanuit hun organisatie de ruimte krijgen om gebiedsgericht te werken, waardoor de samenwerking kan worden bemoeilijkt. Daarnaast zijn er organisaties die terughoudend lijken te zijn met het delen van relevante informatie met hun samenwerkingspartners. Hierdoor kan de onderlinge samenwerking worden bemoeilijkt en kan de aanpak van de gezamenlijke opgaven in de verdrukking komen.

“Samenwerking met de politie vanuit de gemeente is goed. Als het nodig is weten we elkaar te vinden.” (Respondent 0-meting).

“Scholen willen zaken soms binnenhuis houden. Ze willen het klein houden. Terwijl het soms om strafbare feiten gaat. Als een jongere die leerling is bij een school iets buiten het schoolterrein doet, dan ziet de school het niet altijd als iets van hen.” (Respondent 0-meting).

“Bij een school zit ik elke week bij het zorgoverleg en word ik overal in meegenomen. Bij een andere school heb ik soms contact met het zorgoverleg en heb ik het gevoel dat er veel bij mij wordt weggehouden.” (Respondent 0-meting).

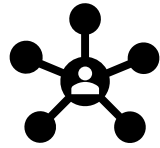
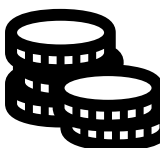
Bewustwording ten aanzien van maatschappelijke onbehagen, polarisatie en radicalisering

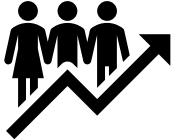
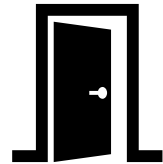
Een deel van de functionarissen van de gemeente Rheden heeft recent een training gevolgd ten aanzien van (signalen van) maatschappelijk onbehagen, polarisatie en radicalisering. Deze training heeft volgens de respondenten die zijn geïnterviewd in het kader van de 0-meting geleid tot een grotere mate van bewustwording en handelingsperspectief.

Outreaching werken

In de gemeente Rheden bevinden zich bewoners die in een kwetsbare (sociaal economische) positie verkeren. Om zicht te krijgen op verborgen sociale problematiek achter de voordeur is het nodig om outreachend te werken. Op dit moment wordt er door de gemeente Rheden in het algemeen naar het oordeel van respondenten (te) beperkt outreachend gewerkt op dit terrein.

“Ik kan als ervaringsdeskundige de verbinding maken met jongeren. We hebben een ingang bij jongeren. We werken voor de gemeente maar zijn geen ambtenaar. We zijn laagdrempelig en zonder oordeel.” (Respondent 0-meting).

Gebiedsgericht werken	Er wordt (te) beperkt gebiedsgericht gewerkt in de gemeente Rheden wat de afstand kan vergroten tussen de gemeentelijke functionarissen en de (hulpbehoevende) burgers.	
Sleutelpersonen	Sleutelpersonen vervullen in de gemeente Rheden een belangrijke brugfunctie tussen de overheid enerzijds en (groepen) burgers anderzijds.	
Gemeenschapszin	Sociale activiteiten in de gemeente Rheden kunnen bijdragen aan sociale cohesie en sociale controle waarmee de voedingsbodem voor maatschappelijk onbehagen afneemt.	
Bezuinigingen	De bezuinigingen in de gemeente Rheden kunnen ertoe leiden dat kwetsbare bewoners en kwetsbare gebieden (nog meer) in de verdrukking komen, wat maatschappelijk onbehagen in de hand kan werken.	
Wachlijsten	Wachlijsten kunnen ervoor zorgen dat kwetsbare bewoners in de gemeente Rheden niet tijdig de gewenste zorg en ondersteuning ontvangen waardoor zij het vertrouwen in de overheid (kunnen) verliezen en maatschappelijk onbehagen wordt aangewakkerd.	

Verstandhouding tussen gemeenschappen	In de gemeente Rheden gaan de verschillende gemeenschappen over het algemeen op een constructieve manier met elkaar om.	
Samenwerking maatschappelijke partners	De samenwerking tussen de gemeente Rheden en haar maatschappelijke partners verloopt over het algemeen goed waardoor mogelijke misstanden doeltreffend (kunnen) worden aangepakt.	
Bewustwording ten aanzien van maatschappelijke onbehagen, polarisatie en radicalisering	Een deel van de functionarissen van de gemeente Rheden heeft recent een training gevolgd die de bewustwording ten aanzien van maatschappelijke onbehagen, polarisatie en radicalisering heeft bevorderd.	
Outreachend werken	Er wordt door de gemeente Rheden nog (te) weinig outreachend gewerkt achter de voordeur bij kwetsbare bewoners, waardoor misstanden (te) laat (kunnen) worden gesignaleerd.	

6. Wat zijn de belangrijkste conclusies?

In dit hoofdstuk komen de belangrijkste conclusies aan bod. Deze conclusies hebben betrekking op de mate en verschijningsvormen van maatschappelijk onbehagen, polarisatie en radicalisering in de gemeente Rheden.

Maatschappelijk onbehagen

Maatschappelijk onbehagen is de bezorgdheid van burgers over de toestand van de samenleving. Bij een negatief sentiment gaat het over de opvatting dat het de verkeerde kant op gaat met de samenleving. Er kan worden geconcludeerd dat er zich in de gemeente Rheden maatschappelijk onbehagen voordoet rond bepaalde controversiële (lokale) maatschappelijke kwesties. Enkele prominente kwesties die uit de 0-meting naar voren kwamen zijn de opvang van asielzoekers, de huisvesting van arbeidsmigranten en de toewijzing van sociale huurwoningen aan statushouders. Verschillende respondenten hebben in interviews in het kader van de 0-meting hun zorgen geuit over het huidige sentiment in gemeenschappen over deze controversiële (lokale) maatschappelijke kwesties en achtten het zodoende raadzaam om deze te (blijven) monitoren.

Polarisatie

Polarisatie is de verscherping van tegenstellingen in opvattingen en overtuigingen tussen (groepen) personen in de samenleving die kan leiden tot onderlinge spanningen en wantrouwen. In de dagelijkse praktijk wordt de term vaak gebruikt om groeiende tegenstellingen en verdeeldheid aan te duiden. In die zin, wordt polarisatie door respondenten op een aantal onderwerpen wel herkend; niet zozeer in gedrag uitmondend in spanningen, maar wel in denken en voelen. Uit de 0-meting komt naar voren dat de verschillende gemeenschappen in de gemeente Rheden over het algemeen op een constructieve manier met elkaar omgaan waardoor polarisatie grotendeels lijkt uit te blijven. Een illustrerend voorbeeld hiervan is de verstandhouding tussen de Joodse gemeenschap en Islamitische gemeenschap.

Radicalisering

Radicalisering is het proces waarbij een individu of een groep personen in toenemende mate opvattingen en overtuigingen aanhangt die conflicteren met de democratische rechtsorde. Er wordt door respondenten die zijn geïnterviewd in het kader van de 0-meting aangegeven dat er momenteel geen duidelijke aanwijzingen zijn van radicalisering onder (groepen) personen. Er wordt momenteel geen casuïstiek besproken uit de gemeente Rheden bij de radicaliseringstafel van het Zorg- en Veiligheidshuis Arnhem.

Maatschappelijk onbehagen	Er bestaan zorgen over het huidige sentiment in gemeenschappen over controversiële (lokale) maatschappelijke kwesties (waaronder de opvang van asielzoekers, de huisvesting van arbeidsmigranten en de toewijzing van sociale huurwoningen aan statushouders).	
Polarisatie	De constructieve manier waarop verschillende gemeenschappen in de gemeente Rheden met elkaar omgaan verkleint de kans op polarisatie.	
Radicalisering	Er wordt momenteel geen radicaliseringscasuïstiek besproken uit de gemeente Rheden.	

7. Handvatten voor de voorkoming en aanpak van misstanden

In hoofdstuk 5 is ingegaan op belangrijke actoren en factoren die ontwikkelingen rond maatschappelijk onbehagen, polarisatie en radicalisering kunnen versterken of juist verminderen. In hoofdstuk 6 zijn conclusies getrokken naar aanleiding van de 0-meting ten aanzien van de mate en verschijningsvormen van maatschappelijk onbehagen, polarisatie en radicalisering in de gemeente Rheden. In dit hoofdstuk worden een aantal instrumentele handvatten toegelicht om maatschappelijk onbehagen, polarisatie en radicalisering (waar mogelijk) te voorkomen en (waar nodig) aan te pakken. Deze sluiten aan bij de uitgangspunten (informatie gestuurd werken, balans tussen preventie en repressie) en de aandachtsgebieden (jeugd en veiligheid en zorg en veiligheid) van het huidige Integraal Veiligheidsbeleid van de gemeente Rheden (Gemeente Rheden, Integraal Veiligheidsbeleid 2023-2026).

Preventief werken

Pro-actie is het nemen van maatregelen om structurele oorzaken van maatschappelijk onbehagen, polarisatie en radicalisering weg te nemen. Preventie is het nemen van maatregelen om de kans op en/of mogelijke impact van maatschappelijk onbehagen, polarisatie en radicalisering te reduceren. Preparatie is het nemen van maatregelen die een goede reactie op een kritieke gebeurtenis mogelijk maken (omdat er altijd een kans is dat preventieve maatregelen onvoldoende werken). Repressie is de daadwerkelijke bestrijding van (uitwassen van) maatschappelijk onbehagen, polarisatie en radicalisering. De nazorg is het nemen van maatregelen om de gewone gang van zaken, de status quo te herstellen.

Ten tijde van de 0-meting was er geen actuele radicaliseringscasuïstiek in de gemeente Rheden. Dit betekent echter niet dat deze casuïstiek zich in de toekomst niet in de gemeente Rheden kan manifesteren. Uit de 0-meting komt naar voren dat er een aantal factoren zijn die maatschappelijk onbehagen, polarisatie en radicalisering (onbedoeld) kunnen aanwakken. Het gaat hierbij onder meer om het stijgende wantrouwen richting de overheid, afnemende gemeenschapszin en de toenemende eenzaamheid onder bewoners in de gemeente Rheden die maatschappelijk onbehagen, polarisatie en radicalisering in de hand kunnen werken. Het pleidooi is om er op tijd bij te zijn door (meer) in te zetten op preventie, onder meer bij kwetsbare doelgroepen (waaronder jongeren) die hier (extra) vatbaar voor (kunnen) zijn. Dit kan bijvoorbeeld door frequenter met gekwalificeerde functionarissen aanwezig te zijn in kwetsbare gebieden en op scholen om (waar mogelijk en nodig) ondersteuning te bieden wanneer dat gewenst is. Daarnaast kan ook worden ingezet op het bevorderen van het kennisniveau van de professionals die actief zijn in kwetsbare gebieden en op scholen ten aanzien van (het signaleren van) maatschappelijk onbehagen, polarisatie en radicalisering, zodat ze hier adequaat op kunnen anticiperen. Een middel hiervoor is de training die recent is gevolgd door een aantal professionals. Deze training zou in de toekomst aan een bredere doelgroep kunnen worden aangeboden om de bewustwording ten aanzien van maatschappelijk onbehagen, polarisatie en radicalisering te bevorderen.

Gebiedsgericht werken

Een gebiedsgerichte aanpak is een samenhangende inzet van maatregelen en interventies met als doel de leefsituatie te verbeteren van bewoners in een gebied waar sprake is van een opstapeling van problemen. De gemeente Rheden kent een aantal kwetsbare gebieden waar zich een concentratie en cumulatie van sociale problematiek voordoet. Om te voorkomen dat deze kwetsbare gebieden en haar bewoners (verder) afglijden is een integrale gebiedsgerichte aanpak vereist waarbij professionals en hun organisaties multidisciplinair en outreachend samenwerken aan complexe meervoudige sociale problematiek die een voedingsbodem kan vormen voor maatschappelijk onbehagen, polarisatie en radicalisering. In het verleden heeft er zich een terugtrekkende beweging voorgedaan als het gaat om gebiedsgericht werken (in het sociaal domein) bij de gemeente Rheden. Hier is de gemeente Rheden nu (deels) van teruggekomen. Zo is er een integrale gebiedsgerichte aanpak van start gegaan in de wijk Stenfert. Uit de interviews met respondenten en een analyse van de Leefbaarometer, de monitor Zicht op Wijken, het dashboard Waar staat je gemeente en de Veiligheidsmonitor 2023 van Rheden komt naar voren dat er meer kwetsbare wijken in de gemeente Rheden voor een integrale gebiedsgerichte aanpak in aanmerking (zouden moeten) komen.

“Het is de vraag hoe we de lessen die zijn opgedaan in de pilot in de wijk Stenfert kunnen toepassen in andere wijken in de gemeente Rheden.” (Respondent O-meting).

Opgedane kennis en ervaring bij een gebiedsgerichte aanpak bij gemeenten in binnen- en buitenland toont het belang van een langdurige aanpak (nu investeren in toekomstige baten), betrokken bewoners (sociale initiatieven voor en door bewoners), investeren in bewoners én in de wijk (sociaal economische ontwikkeling moet bewoners én de wijk verder brengen, anders vertrekken kansrijke bewoners en komen er kansarme bewoners voor terug en raakt het gebied onbedoeld verder in verval), bevlogen professionals die outreachend werken (naar de bewoner toe in zijn of haar leefwereld), precisie over de inzet (op basis van een goede informatiepositie gericht interveniëren) en een gecombineerde inzet van preventie en repressie (begrenzen én perspectief bieden aan bewoners die wel kunnen, maar (nog) niet willen om hun welzijn te verbeteren en de leefbaarheid van de omgeving te bevorderen).

Informatie gestuurd werken

Om preventief en gebiedsgericht te (kunnen) werken in de gemeente Rheden is een goede gezamenlijke informatiepositie vereist om (vroegtijdig) in te grijpen en maatschappelijk onbehagen, polarisatie en radicalisering (waar mogelijk) te voorkomen en (waar nodig) aan te pakken. Hiervoor kan gebruik worden gemaakt met de eerder genoemde Leefbaarometer, de monitor Zicht op Wijken, het dashboard Waar staat je gemeente, de Veiligheidsmonitor en de monitor Discriminatie van Vizier Oost-Nederland.

Met behulp van de Leefbaarometer (www.leefbaarometer.nl) kan de leefbaarheid in alle bewoonde wijken, buurten en straten in de gemeente Rheden gemonitord worden. De Leefbaarometer laat zien hoe de situatie van de leefbaarheid is en hoe deze zich in de afgelopen jaren heeft ontwikkeld. Hiermee biedt de Leefbaarometer informatie om vroegtijdig trends en ontwikkelingen te signaleren om hier tijdig en adequaat op te kunnen reageren om te voorkomen dat de situatie (verder) verslechterd.

Met de monitor Zicht op Wijken (www.zichtopwijken.nl) is een brede set aan gegevens eenvoudig te raadplegen tot op wijkniveau waarmee overzicht en inzicht in problemen (zoals werkloosheid, armoede, onderwijsachterstand, eenzaamheid, criminaliteit vroegtijdig) kan worden verkregen. Daarnaast kunnen wijken en gemeenten onderling worden vergeleken om afwijkingen en bijzonderheden te (kunnen) signaleren.

Het dashboard Waar staat je gemeente (www.waarstaatjegemeente.nl) geeft een beeld van de positie van een gemeente op het terrein van het sociale, fysieke en/of veiligheidsdomein. De beschikbare data kan worden gebruikt voor beleidsontwikkeling, besluitvorming, agendavorming, verantwoording, benchmarking en/of onderzoek.

De Veiligheidsmonitor (www.veiligheidsmonitor.nl) presenteert de uitkomsten van bevolkingsonderzoek naar veiligheid, leefbaarheid en slachtofferschap van veelvoorkomende criminaliteit. De uitkomsten van de Veiligheidsmonitor geven inzicht en overzicht in de mate van (on)veiligheid in de gemeente Rheden in zijn algemeenheid en in (kwetsbare) wijken in het bijzonder.

De Monitor Discriminatie van Vizier Oost-Nederland (www.vizieroost.nl) presenteert de meldingen van discriminatie bij antidiscriminatievoorzieningen (ADV's), de politie en het College voor de Rechten van de Mens. Hiermee biedt de Monitor Discriminatie informatie om trends en ontwikkelingen te signaleren om hier adequaat op te kunnen anticiperen.

Deze 'systeeminformatie' kan worden aangevuld met 'straat informatie' afkomstig van professionals die actief zijn in de wijk en als ogen en oren van de gemeente Rheden kunnen fungeren. Aan de hand van de verkregen informatiepositie kan de gemeente Rheden met haar samenwerkingspartners interventies gericht en in samenhang inzetten om het (verder) afglijden van kwetsbare gebieden te voorkomen. Ook een periodieke opvolging op de O-meting kan helpen om het beeld van de gemeente Rheden en haar 'hotspots' frequent te actualiseren.

Samenwerking intensiveren

De samenwerking tussen de gemeente Rheden en haar partners wordt over het algemeen als goed bestempeld door respondenten die zijn geïnterviewd in het kader van de 0-meting. Er wordt gesproken over korte lijnen en een goede onderlinge verstandhouding. Tegelijkertijd is er nog ruimte om de samenwerking op een aantal terreinen te verbeteren. Zo kan er nog intensiever worden samengewerkt met onderwijsinstellingen en leerplicht rond (kwetsbare) jongeren. Daarnaast kunnen bewoners een prominentere rol toebedeeld krijgen bij het bevorderen van de leefbaarheid in hun omgeving. Als het gaat om de leefbaarheid in (kwetsbare) wijken, is ook de woonsituatie en de samenstelling van de woonvormen van belang. Afgestemde planning tussen gemeente, woningcorporaties en projectontwikkelaars is nodig.

“Veel activiteiten werken alleen als deze vanuit de wijk zelf worden geïnitieerd. Mensen met een hart voor hun wijk willen graag meer doen voor hun medebewoners. Maar het is soms lastig om samen te werken met de gemeente en andere maatschappelijke instellingen. Bijvoorbeeld wanneer het gaat om informatie uitwisseling waarbij men is gehouden aan de AVG.” (Respondent 0-meting).

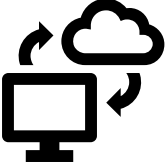
In de gemeente Rheden is er sprake van problematiek omtrent personen met onbegrepen gedrag. Er komt per 1 juni 2025 een zorgverbinder GGZ in de wijk, die de verbindende schakel vormt tussen de samenwerkende partners, waaronder de gemeente Rheden, politie, woningcorporatie Vivare, RIBW Arnhem en Gelderse Vallei, Inluzio, Veiligheids- en Gezondheidsregio Gelderland-Midden en ProPersona. Er wordt actief ingezet op vroegsignalering en opvolging, vooral bij lichte signalen waarvoor het huidige aanbod niet toereikend is met extra belasting voor politie en team Zorg & Veiligheid tot gevolg. Voor het individu richt de aanpak zich op de begeleiding naar passende ondersteuning en het voorkomen van escalatie van problematiek.

Sleutelpersonen

In de gemeente Rheden spelen sleutelpersonen een belangrijke rol bij het tegengaan van maatschappelijk onbehagen, polarisatie en radicalisering. Bewuster kijken naar het belang en de ondersteuning van maatschappelijke sleutelfiguren kan zorgen voor een sterkere meerwaarde. Dit kunnen zowel formele als informele sleutelfiguren zijn; medewerkers van de gemeente die in de (kwetsbare) wijk zelf aanwezig zijn, een wijk GGZ-er, een ervaringsdeskundige, een jongere of jongerenwerker. Tijdens de interviews in het kader van de 0-meting kwamen verschillende respondenten aan het woord die voor een rol als sleutelpersoon in aanmerking zouden (kunnen) komen. Sleutelpersonen moeten een grote groep burgers vertegenwoordigen, betrouwbaar zijn en overheid ‘minded’ zijn.

Daarnaast kunnen sleutelpersonen beter worden toegerust om hun functie goed te kunnen invullen. Een voorbeeld hiervan is het aanbieden van de training om de bewustwording ten aanzien van maatschappelijk onbehagen, polarisatie en radicalisering te bevorderen. Deze training is recent gevolgd door een aantal professionals werkzaam in de gemeente Rheden. In navolging hierop kan deze training ook worden aangeboden aan de sleutelpersonen.

Tot slot kan de gemeente Rheden overwegen om gebruik te maken van de ‘Bondgenoten’ methodiek. Dit is een netwerkmethodiek die gedurende een periode een stabiel relationeel bondgenootschap creëert tussen overheid, politie en burgers met als doel om sociale onrust te voorkomen of beheersbaar te maken. Aan de hand van de methodiek worden met zorg geselecteerde burgers bondgenoten die zij aan zij met de overheid en politie bouwen aan veiligheid en geborgenheid in hun buurt, wijk of stad.

Preventief werken	
Gebiedsgericht werken	
Informatie gestuurd werken	
Samenwerking intensiveren	
Sleutelpersonen	

Bijlage : Lijst van geraadpleegde documenten

Gemeente Rheden, Lokale aanpak radicalisering en polarisatie, 2018.

Centraal Bureau voor de Statistiek, 2020, Vertrouwen, maatschappelijk onbehagen en pessimisme

Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid, 30 november 2023, Grip. Het maatschappelijke belang van persoonlijke controle.

Inspectie Justitie en Veiligheid, 2023, Plan van aanpak Vroegsignalering van radicalisering

Analistennetwerk Nationale Veiligheid, 2023, Themastudie Extremisme

Kennisplatform Inclusief Samenleven, 2023, Polarisation en verbinding

Sociaal en Cultureel Planbureau, 2022, Continu Onderzoek Burgerperspectieven

Nederlands Instituut Publieke Veiligheid, 2023, Lessen uit crises en mini-crisis

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, 2022, Handreiking omgaan met desinformatie

Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid, 2022, Themarapport desinformatie

Leefbaarometer van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

Dashboard Waar staat je gemeente van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten

Monitor Zicht op Wijken van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

Veiligheidsmonitor 2023 gemeente Rheden

Monitor Discriminatie van Vizier Oost-Nederland

Wetenschappelijk Onderzoek- en Datacentrum, 2021, Van persoonlijke krenking tot vertrouwensbreuk, verhalen van burgers met gebrek aan vertrouwen in instituties

Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst, 2022, Jaarverslag

Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid, 2023, Dreigingsbeeld Terrorisme Nederland

Ministerie van Justitie en Veiligheid, 2022, Voortgang aanpak personen met verward en/of onbegrepen gedrag

Studio Rheden, Bezetting Hogeschool Velp duurt voort, 4 juni 2024

Arnhem Nieuws, Vivare start nieuw initiatief Buurtvrienden Arnhem en Velp-Zuid, 31 oktober 2023

Studio Rheden, Rhedense kanjer uitgereikt aan jongeren, 2 juli 2024

Gemeente Rheden, Integraal Veiligheidsbeleid 2023-2026

Gemeente Rheden, Ruimtelijke agenda Stenfert, 2024

Gemeente Rheden, Eindevaluatie pilot integrale wijkaanpak Dieren Stenfert, 2021

Het Kenniscentrum Arbeidsmigranten, Definitie arbeidsmigrant, 2020

Ministerie van Justitie en Veiligheid, huisvesting statushouders, 2024

Algemene Inlichtingen en Veiligheidsdienst, Jihadistische dreiging tegen Nederland, 2024

Ministerie van Justitie en Veiligheid, Nationaal Coördinator Antisemitismebestrijding, 2024

Wegwijzer Jeugd en Veiligheid, Het 7-stappenmodel voor jeugdgroepen, 2024

Vereniging van Nederlandse Gemeenten, Verward gedrag, 2024

Bijlage : Lijst van geïnterviewde respondenten

Functionaris gemeente Rheden

Functionaris Incluzio

Functionaris Incluzio

Functionaris Vivare

Functionaris politie eenheid Oost-Nederland

Functionaris gemeente Rheden

Functionaris gemeente Rheden

Functionaris gemeente Rheden

Functionaris gemeente Rheden

Functionaris gemeente Rheden

Functionaris RBL Midden-Gelre

Functionaris Zorg- en Veiligheidshuis Arnhem

Functionaris gemeente Rheden

Functionaris Dorpskerk Rheden en voorzitter Raad van Kerken Veluwezoom

Functionaris gemeente Rheden

Functionaris gemeente Rheden

Functionaris Omgevingsdienst regio Arnhem

Functionarissen Liberaal Joodse Gemeente Gelderland

Functionaris Zorg- en Veiligheidshuis Arnhem

Functionaris gemeente Rheden

Functionaris gemeente Rheden

Over RONT Management Consultants

RONT Management Consultants staat voor doelgericht organiseren. Of het nu gaat om het maken van een (jaar)plan, het versterken van samenwerking of om de ontwikkeling van de organisatie. De wereld om ons heen is ingewikkeld. Daarom helpen we u graag met eenvoudige oplossingen. U mag van ons verwachten dat wij doen wat werkt om echt een stap voorwaarts te zetten.

RONT Management Consultants is de nieuwe naam van TNO Management Consultants. Ons bedrijf is in 1982 opgericht door TNO. Onze wortels liggen in kwaliteitsmanagement, resultaatgerichte bedrijfsvoering en innovatie op het vakgebied. Met de veranderende organisatorische opgaven heeft de aard van onze dienstverlening zich ontwikkeld.

RONT Management Consultants | Doen wat werkt!

RONT Management
Consultants
Boogschutterstraat 52
7324 BA Apeldoorn
055-3689800
www.rontmc.nl

Alle rechten voorbehouden

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande toestemming van RONT.

Indien dit rapport in opdracht werd uitgebracht, wordt voor de rechten en verplichtingen van opdrachtgever en opdrachtnemer verwezen naar de Algemene Voorwaarden voor opdrachten aan RONT, dan wel betreffende terzake tussen de partijen gesloten overeenkomst.

© 2024 RONT